

ناول

شعبي خالي

Ketabton.com

ليکوال:

سميع الدين سعيد افغاني

Sameuddin Afghani

شین خالی

ناول

د انخوریزی شاعری یوه بیلگه

سمیع الدین افغاني

د کتاب پېژندنه

د کتاب نوم : شين خالی
ليکنه : سمیع الدین افغاني
د چاپ کال : ۲۰۱۰ م ۱۳۸۸ هـ ش کال
خپرندوی : افغان تنگ ویب پاڼه
کمپوز او ډیزاین : اجمل اکبري
د چاپ ځای : د حق دلاري کلتوري ټولنه

E-Mail :s-afghani@hotmail.de

د افغان تنگ د بڼکلي پانې د قدر وړ کار کونکو په خاصه توگه د اجمل اکبري صيب
نه د کتاب د خپرولو او ډيزاين نه يوه نړي مننه ، کور مو ودان ،
سمیع الدین افغاني

خپلې خبرې

درنو لوستونکوو !

د شین خالی ناول چې په خوارلسو برخو کې د لنډو کیسوپه ډول د هیواد په بیلابیلو خپرونو کې په ځانگړي توگه د انټرنیټ په پاڼو کې خپور شوی دی ، زموږ دگران هیواد د کلو او بانډو او کلیوالي ژوند یوه نوې شان بیلگه ده چې زموږ د وروسته پاتې ژوند هغه ناخوالې په گوته کوي کوم چې زموږ هیواد وال په تیره بیا ځمور ځوان کول یا نسل په څومره ستونزو او کړاوونو خپلو هیلو او ارمانونو ته درسید لو لپاره هلې ځلې کوي ترڅو خپلو سپیڅلو اهدافو ته ځان ورسوي .

زما دغه لیکنه زموږ د هیواد د کلو او بانډو ویوژوندی انځور دی چې د شین خالی او ډاکتر زیرگل په دغه ناول کې منعکس شوی دی او د ادب مینه والو ته یې په ډیره مینه ډالی کوم .
د یادونې وړ بولم چې په دغې لیکنې د هیواد وتلي لیکوال ، شاعر او کیسه لیکونکی بناغلي سنگروال یوه سریزه لیکلې چې دهغو ددې پیرزوینې څخه د زړه د کومې مننه کوم چې د خپلو ډیرو مصروفونو تر څنګ یې خپل وخت ددې ناول سریزې د لیکلو ته وقف کړی دی .
په همدې ډول بناغلي نجم الدین سعیدی د انځوریزې شاعرۍ تر سرلیک لاندې هم یوه ادبي لیکنه کړې چې دهغوی د اپیزوینه د مننې او یادولو وړ بولم .

دهیواد ځوان او تکړه لیکوال او شاعر بناغلي اجمل اټک یوسفزي څخه هم منندوی یم چې د ناول په لیکلو کې یې خپلې معنوی مرستې زما سره شریکې کړې دي او ددې اثر د چاپ او ډیزاین په برخه کې یې هم خپلې مشورو او نژدې مرستو څخه ډډه نده کړې .

همدارنگه دهغو نشریو او د انټرنیټې پاڼو مسؤلینو څخه د زړه د کومې منندوی یم کوم چې د دغه ناول مختلفې برخې یې د شین خالی د لنډو کیسو تر سرلیک لاندې په خپلو علمي ، ادبي او کلتوري پاڼو کې نشر ته سپارلي دي .

په پای کې د درنو لوستونکوو څخه هیله کوم چې ددې لیکنې په اړه خپل رغنده وړاندیزونه او بڼې مشورې په موږ را ولوروي .

ومن الله التوفیق
سمیع الدین افغاني

داسې شين خالی هم شته

خوشاله يم چې اوس زموږ يو شمير شاعرانو د شاعري په څنگ کې د پښتو داستاني او هنري ادبياتو ليکنې، ودې او پرمختگ ته هم مخه کړې ده.

که د تيرې پيړۍ په لمړنيو لسيزو کې د لنډې کيسې ليکوال او مينه وال د گوتو په شمير ووخو اوس په لسگونو دي. ولې د ناول اورومان ليکوال لا اوس هم د گوتو په شمير دي.

د پښتو ادبياتو معاصر تاريخ له مخې پښتو لنډه کيسه د لمړي ځل لپاره په ۱۹۰۸ م کال وکښل شوه چې د استاد راحت زاخيلي له قلمه څخيدلې او بنسکه ده او «شليدلې پڼه» نومېږي.

همدارنگه نوموړي ليکوال بيا د ۱۹۰۹ او ۱۹۱۰ م کالو ترمنځ د ماه رخ يا «نتيجه عشق» په نوم ناول چې د يو عيني پيښې انځور دی هم ليکلی دی.

که څه هم له دغه ناول نه دمخه د ژباړې په بڼه مورته د دوه نورو ناولونو څرک هم په پښتو ادب کې لگيدلی دی چې لمړی يې «معرات العروس» دمياحسيب گل ژباړه او دويم ناول بيا د توبته النصوح په نوم يادېږي چې دغه ناول دميا محمد يوسف په زيار ترجمه شوی دی.

له دې نه را وروسته په پښتو ژبه کې ناول ليکل دود شول. ولې دومره نه چې د ناول د مينه والو تنده پرې ماته شي.

د نيکمرغۍ خبره ده چې دا دستي مې د شين خالی په نوم يو اثر ترلاسه کړ چې بنايي د افغاني صاحب دسترگو ليدلې کيسه وي چې د نوموړي له خوا کښل شوې ده.

کله چې نوموړي ماته د شين خالی په نوم ليکنه راووليږله چې څه پرې وليکم، نو په ډيره مينه مې دغه ليکنه سرترپايه ولوسته، خداي شته چې زه يې هم خپلو تيرو خاطرته ستون کړم او د خپل کلي، کور، او جرې او ديري مې کېپر سترگو ته ودریدې.

د شين خالی ليکوال بناغلي افغاني د خپل کلي، کور، دود او دستور په خپله ليکنه کې ډير بڼه انځور کړي دي، د تورگنيف خبره «يو ازې رښتيا ويل که هر څومر غښتلي وي هنر ندی» نو ځکه خو د داستاني او هنري ادبياتو ليکوال ته پکار دي چې خپلو ليکنو ته هنري جامې په تن کړي.

د هر ناول هډوکي او بدن د ناول مينځ پانگه جوړوي، خوددې لپاره چې د ناول بدن ته بنسکې او زړه رابښکونکې ورېښمينې جامې په تن کړو غوره به وي چې د ناول بڼه داسې راوغاړو چې لوستونکی يې له بڼې او مينځپانگې نه رنگ او خوند واخلي. يانې ډيالوگونه يې اغيزمن، ژبه يې خوږه او روانه، کرکټرونه يې بايد لکه بې کلماتو ژبه په ساده کې سره خپل ځان پيدا کړي.

د ناول کیسه باید بازاری نه وي ، ښه به داوي چې ژبه یې له شعارونو نه وژغورل شي په لیکنه کې اضافه کلیمې ، بې ضرورته جملې بیا بیا تکرار نه شي او ناول باید د راپورتاژ ښه خپله نکړي . له دې سربیره د لیکوال ژبه او ډیالوگونه باید د ناول له پېښو او کرکټرونو سره متناسب وي . نالستی کلیوال خپله ژبه لري اود ناول لیکوال باید دهغه ښه استازیتوب وکړي . همدارنگه لوستي کرکټر باید داسې انځور شي لکه څنگه چې دی ، ځکه چې ډیالوگونه یو داستاني او هنري اثر ته سا ورکوي . ولې کله داسې هم په ډراماتیکو اثارو کې پېښې چې له ډیالوگونو پرته یو هنري اثر د لوبغاړي له هنري خوځښت او اکشن سره لکه بې کلماتو ژبه ځان ښيي ، لکه د چارلي چاپلین ځانگړي حرکتونه چې یواثرته روح ښيي . نوموړي د یو مرکې په ترڅ کې ویلې دي :

پوښتنه : چارلي که چیرې سینما زیږدلی نه وای تاسې به نن څوک وای ؟

ځواب : دهغه دوزخ په مینځ کې چې «دانتي» په خپل گټور داستان «کمیدي الهې» کې انځور کړی دی یو نوم ورکې چارلي وای :

که چیرې مور د ناول په لیکلو کې د بیلگې په توگه یادو شوو ټکو ته پاملرنه وکړو ، ښایي ناول داسې یو ځانگړی ریتم خپل کړي چې ځینې ډیالوگونه یې ځان د لنډې کیسې ریتم او شعر ته ورسوي .

زما په اند په هر داستاني ژانر کې غوره ده چې د یوې کیسې او یا د یوې پېښې نکل داسې انځور شي چې د سوژې پټه دبدبه یې زیانمنه نشي . همدغه لاملونه دي چې د اوسني داستاني ادبیاتو پلاټ د تیرو اولسي کیسو او داستانونو په پرتله د توپیر وړ دي . کنه د پښتو اولسي داستاني ادبیات زرگونه کاله عمر لري چې له پښتنو سره یو ځای زیږېدلي دي چې اوس مور دیرې بیلگې لرو چې له اوسني ناول سره ډیر توپیر نلري او همدغه اولسي کیسې په درې ښو مور ته را پاته دي :

لمړی هغه کیسې دی چې په دیرو ، اجرو کې د نکلچیانو له خوا ویل کیدي او یا ویل کیدي لکه د دوه ورونو کیسه ، د دغو کیسو دویم ډول هغه دی چې ځینې اولسي کیسې په نظم ویل شوي دي لکه ممتاز شاهزاده او گلوصنوبر کیسې .

دریم هغه کیسې دي چې په نظم او نثر دواړو کې کښل شوي دي یانې د کیسې مینځ مینځ کې نظم ته هم ځای ورکړ شوي دي چې دغه کار ښاغلي سمیع الدین افغاني هم کړی دی .

مور په دغولرغونو کيسو کې دادم خان اودرخانی، سيف الملوک او بدری، جمالی او په لسگونو
نورې کيسې يادولی شو.
په پای کې گران سمیع الدین افغاني ته دشین خالی، دلیکلومبارکي وایم او په دې هیله چې درنو
لوستونکو ته په زړه پورې وي.

په درناوي
شهبسوار سنگروال
۲۰۱۰ - ۸ - ۸ م کال
لندن
*** **

انځور بزه شاعري

محرمو لوستونکو!

دایوه څرگند حقیقت دی چې په بشری نړۍ کې علم او تخنیک ورځ په ورځ د پرمخ تګ په حال کې دی او نړۍ وال په مختلفو برخو کې د نوی اکتشافاتو شاهدان دي چې بشر د علم، فرهنگ او ادب په برخه کې هم لازمی لاسته راوړنې درلودلې دي.

پدې بحث کې په مشخصه توګه هغه لاسته راوړنو ته اشاره کوم، کوم چې د هرې جامعې د کلتور او ادب پورې تړاو لري او په هغه کې د لیکوالانو او شاعرانو ونډه او فعالیتونو تر څنګ هغه لاسته راوړنې چې د ژبو او ادب د غني کیدو په اړه تر سره کړې یادونه کوم.

هره بشری ټولنه ځانله پوه او مدبره علمي شخصیتونه، لیکوالان، شاعران او هنري استعدادونه لري چې هر یو یې په خپله برخه کې د جامعې او خلکو لپاره په خپل وخت کې مشخص خدمتونه د خپلې پوهې او قلم له لارې سرته رسولې چې دهغوی ابتکارات او هلې ځلې تلپاته او نه هیږیدو نكې دي.

مور په هیوادونو او نړۍ کې مشهوره لیکوالان پیژنو چې د هغو تاریخي لاسته راوړنې د قدر وړ او بشریت ته د خپل قلم له لارې د خدمت مصدر ګر ځیدلې دي.

همدارنگه د منطقي او د نړۍ په سطحه وتلې شاعران لرو چې هرچا په خپل دور کې خپل شعرونه، مجموعې او دیوانونه په میراث پاته کړې او په ډیرو نورو برخو کې هم ددغسې لاسته راوړنو شاهدان یو.

زما مطلب پدې لیکنه کې په مشخصه توږه د هنر او هنرمند په اړه کوم چې د شاعرانو بڼکلي شعرونه په خپل خوږو او ازونو کې کمپوزوي او بیایې خپلواوریدونکو ته څه په ژوندۍ بڼه او څه هم د میدیا له لارو وړاندې کوي.

پخوا که یو بڼکلي شعر په یو بڼکلي اواز او کمپوز کې د خلکو زړونو ته لارید کوله خون سبا ددغه بڼکلي شعر، اواز او کمپوز تر څنګ د یو بڼکلي کلیپ جوړولو ته هم اړین ضرورت او اړتیا شته چې هنرمندان خپل فعالیتونه د بصري میدیا ګانو بلخصوص تلویزیونونو له لارې خپلواوریدونکو او اوریدونکو ته وړاندې کوي.

مور نن سبا د ډیرو هنرمندانو د سندرو او کلیپونو سره د تلویزون له لارې اشنا یو چې بعضې یې

ښکلې او هغه انځورونه په نظر کې نیولي کوم چې د هماغه مشخص شعر د شاعر د شعر انځور پکې لیدل کېږي مگر بعضی هنرمندان دا کلیپونه داسې جوړوي چې نه د شعر سره تړاو لري او نه د شاعر د شعر د انځور کومه نښه پکې په سترگو کېږي.

د پورتنی اصل په نظر کې نیولو سره په او سنیو خاصو پرمخ تللو شرایطو کې بشري ټولنه په مشخصه توګه انځورګره شاعرانو ته اړین ضرورت احساسوي چې د داسې رشتې شاعرې یو نوي فن او قدم دی د هنر او ادبیاتو په برخه کې چې پدې برخه کې د ادب د مینه والو توجه ورته اړوم.

انځور بزه شاعران هغه شاعران دي چې هم لیکوال دي هم شاعر، هغوی خپل د شعر انځور په اوله کې په نثر لیکې او د خپل د انځور مختلف حالتونه په نثر او په مناسب ځایونو کې د شعر په بڼه ترسیموي او په همدې ډول د خپل د ښکلې شعر انځور په نثرې او شعري بڼه لیکې او ټولني ته یې وړاندې کوي چې دا کار که له یوې خوا یوه نوې لاسته راوړنه ده د نني جوامعو په ادبیاتو کې د بلې خوا لازمه رهنما یې ده هغه خوږ ژبو هنر مندانو ته چې غواړي خپل د علاقې وړ شعرونه ته لازم او ښکلې کلیپونه جوړ او خلکو ته وړاندې کړي.

په همدې هیلي د دې طرحې په نظر کې نیولو سره دادي خپله لمرنې لاسته راوړنه د شین خالی تر سر لیک هغه ناول دي چې پخوا د لنډو کیسو په ډول او اوس د همدې ناول په بڼه د ادب مینه والو ته وړاندې کوم او د بشري نړې ټولو شاعرانو او لیکوالانو څخه هیله لرم چې د دې اصل په نظر کې نیولو سره په دې برخه کې خپل ادبي فعالیتونه لا ګړندې کړي.

قدرمنو لوستونکو!

لکه څنګه چې هره بشري ټولنه ځانله ځانګړي خصوصیات، کلتور، رسم، رواجونه او منل شوي اصول لري په همدې ډول په بیلابیلو پرګنو کې دا اصول، کلتور او منل شوي رسم او رواجونه سره توپیر لري.

په جهاني کچه د غرب، شرق، پرمختللو جوامعو او ورسته پاتې هیوادونو او همدارول د ممالکو په سطحه هم د مختلفو ولایاتو، کلو او بانډو رسم، رواج او خصوصیتونه سره تفاوت لري.

په همدې اساس په دې لیکنې کې د شین خالی ترسر لیک چې یو ژوندی تاریخي کیسه او زموږ د

گران هیواد د کلیوالي ژوند هغه ریښتني داستان دی چې د دې دوو پاکزړونو ځوانانو شین خالی او زیرگل د ژوند د هیلو او ارمانو د پوره کیدو سربیره د کلو او بانډو رسمونه، رواجونه او دخلکو د مصرفیتونو انعکاس دی چې دشین خالی په لنډو کیسو کې څرگند شوی دی.

هیله ده چې دا لنډې ادبي ټوټې د لوستونکو د توجه وړ وگرځي او همدارنگه د دوستانو څخه هیله کیږي چې پدې برخه کې د دې لیکنې د لاغني کیدو په اړه خپل رغنده وړاندیزونه له مور سره په لاندې پته شریک کړي.

s-afghani@hotmail.de

په ډیره مینه

سمیع الدین افغاني

۲۰۱۰ - ۵ - ۳ م کال

*** **

د شين خالی کيسه

لمړۍ برخه

شين خالی

شين خالی چې همزولو او دکلي او سيدونکو ورته د نازه شنو خطاب کوه، مور او پلار يې هغه په ورکتوب کې دتره خوې زيرگل ته په نامه کړې وه. زيرگل لا کوچنی وه چې مور او پلار يې په حق رسيدلې وه نو د زيرگل تره دهغه تعليم، تربيه همدارنگه اعاشه اوروزنه کوله او هغه ته يې د اولاد په سترگو کتل چې په رښتيا سره زيرگل د مور او پلار نشتوالی کم احساسوه.

په شين خالی باندې هم زيرگل ډيرگران وه او هغه ته به يې دخپل راتلونکو د خوشبختيو اميد او د ژوند شريک په سترگو کتل.

زيرگل چې د شين خالی حسن، صورت او کليوالی خيره هميشه په سترگو کې وه، دهغې په ليدو به د مينې، محبت، هيلو او ارمانو نو تنده ماتوله او هميشه به يې دهغه ترخولې داسې زمزه تر غوږو کيده:

خه بنکلا خه نازونه يې دی

تور اوربل شنه خالونه يې دی

شين خالی په رښتيا هم طبعي بنکلا لرله چې دکلي په خورلندو او دکلي دا او سيدونکو لپاره د مينې، محبت او احترام نمونه وه، دهغې بنکلې خيره، تورې بادامي سترگې او د ناز کتل په زيرگل خاص اثر اچوه چې بيا کله کله به يې دهغې په ليدو د خانه سره داسې زمزمه کوله:

چې کتل کړي په ناز لکه حوره

بنکلی مخ بی خلیږی له نوره
شوڅ نظر سترگکونه بی دی
تور اوربل شنه خالونه بی دی

او کله کله به بی داسې ویل :

چې له وراه په ناز ناز کتل کا
په زرگی مې د غشو ویشتل کا
جادوگر منترونه بی دي
تور اوربل شنه خالونه بی دي

د شین خالی په تندي ، زنی او اننگو کې بنکلی طبعی شنه خالونه وه ، که څه هم هغې ددی شنو
خالو ارزښت دومره نه احساسوه خو دهغې جگې ونې او د شنو خالو بنکلا ځانله رنگ او خوند
ورکړی وه چې زیرگل به هغه داسې اظهاروه :

جگه ونه شمشاد بی قامت دی
ده مغوره شاهین بی صفت دی
نازادا فریبونه بی دی
تور اوربل شنه خالونه بی دی

او په اخر کې به بی خپل د مینې سندر داسې ختموله :

افغانی حسن جوړ شنو خالودی
چې بی وړی زرگی په پلمودی
پراته زړه کې غمونه بی دي
تور اوربل شنه خالونه بی دي

*** **

دوهمه برخه

شین خالی

شین خالی ته دشنو نوم په اوله کې دومره په زړه پورې نه و، خو هغه پدې پوهیده چې کلیوال هغه د نازه پدې نوم یادوي نو چې کله کله به زیرگل ورته دشنو خطاب کاوه هغې به د زیرگل په اواز کې د مینې او محبت احساس کاوه.

شین خالی د مور او پلاریو اځینې لور وه چې هغه یې ډیره نازوله او طبعې پسې به یې گرزیدل.

هغې د کلیوالي سینگار سره ځانګړې علاقه وه همدا چې بنجاره به د کلي په کوڅو کې پناو سرشونو مور ته به یې په خواږه اواز کې ویل.

مورې بنجاري ماما راغلی دی او د مور څخه به یې د بنجاره نه د اخیستلو پیسې او یا څه جوار غنم ترلاسه او د کلي د نورو همزولو سره یوځای د بنجاري ماما نه د سینگار شیان رانیول. شین خالی د بنجاري ماما نه چارگل، پازیب، سیخکونه، دنداسه، عطرونه او د کلیوالي هر ډول د سینگار شیان خونبول او مور ته به یې داسې زمزمه کوله.

مورې بنجاره ماما راغلی دی
نور شیان یې ډیر دي د پایزیب یې خومره بنکلی دی
مورې بنجاره ماما راغلی دی

په رښتیا هم چې کله به شین خالی په کلي کې تېریده نو خوشبویي به د کلي په کوڅو کې ترې په ګډاوه، رنگ رنگ سیخکونه یې په اوربل قطار، سترګې په کجلو تورې او د پایزیبو شرنگهار یې د لرې اوریدل کیده. چې هغې به د بنجاري په راتګ دمور نه د پیسود ترلاسه کولو لپاره داسې بهانې کولې.

مورې پیسې راکه چې پایزېب مې ډیر خوښیږي
 رنگ رنگ سیخکونه په اوربل مې هوسیري
 عطر شام پاریس مې په دماغ ډیر بڼه لگیږي
 نقدی پیسې نه وی ماما پور په ځان منلی دی
 مورې بنجاره ماما راغلی دی

شین خالی په کلیوالي سینگار کې د کلي د نورو خورلندو څخه مخکې وه ، د هغې به همیش
 لاسونه په نگریزو سره وه ، بنکلی نټکی به یې په سپینه تڼده بلیده او د سرو زرو چارگل به یې په
 پوزې گرز او ه ، د هغې به همیش په دنداسې شونډې سرې او غاښونه سپین وه او په ډیر شوق کله
 کله مورته داسې ویل .

اخللم دنداسه چې دنداسه مې ډیر خوښیږي
 سری شونډی چې گرځم نو اشنامې خوشحالیري
 تورې تورې سترگې په کجلو بڼه بنکاریري
 سرو زرو چارگل ماما په برج کې ساتلی دی
 مورې بنجاره ماما راغلی دی

شین خالی به دمور او همزولو سره د زړه راز او هیلې داسې شریکولې .

ځان چې مې سینگار کړه بیانو ځمه دگدر په لور
 مورې دهمزولو سره نن دماز دیگریه لور
 ډیر به شم خوشحاله چې دیارشم دنظر په لور
 اچوم تکریمی چې افغاني کلتور مو بنکلی دی
 مورې بنجاره ماما راغلي دی

بنجاره ماما

نورشیان یې ډیر دي د پایزیب یې خومره بنکلی دی
موري بنجاره ماما راغلی دی

مورنه پیسې غواړي چې پایزیب یې ډیر خوښیږي
رنگ رنگ سیخکونه په اوربل یې هوسیري
عطرشام پاریس یې په دماغ ډیر بنه لگیږي
نقدی پیسې نه وی ماما پور په ځان منلی دی
موري بنجاره ماما راغلی دی

اخلي دنداسه چې دنداسه یې ډیر خوښیږي
سری شونډی چې گرځي نو اشنا یې خوشحالیري
تورې تورې سترگې په کجلو بنه بنکاریري
سرو زرو چارگل ماما په برجیب کې ساتلی دی
موري بنجاره ماما راغلی دی

ځان چې یې سینگار کره بیانوځي نور دگدر په لور
موري د همزولو سره نن دماز دیگر په لور
ډیر به شي خوشحاله چې دیارشي دنظر په لور
اچوی تکرې چې افغاني کلتور یې بنکلی دی
موري بنجاره ماما راغلی دی

*** **

دریمه برخه

شین خالی

د شین خالی پلارد کورترخنګ یوه ښکلې ښې جوړ کړی ؤ چې د کلي د لوبې بیالی څخه یې یوه وړه بیاله ورته ویستلې وه کوم چې دهغې نه به یې د ښې د حاصلاتو د خړوبولو لپاره استفاده کوله او همدارنگه د باغچې په مینځ کې یې د ابویکی درولې وه کوم چې د دې بیالی په اوبو خرڅیده چې دهغه د پاسه یې داغزو کوټنی جوړه وه نو چې کله به یې داغزوپه کوټنی اوبه وشیندلې، پکې به مرتوبه او تازه هواهرې خوا شړله چې په اوږې او گرمۍ کې د ناستی او د گرمیو څخه د خلاصون مناسب ځای گڼل کیده.

په ښې کې رنگارنگ گلان لکه سره او سپین گلاب، نرگس، شبو، رامبیل، چمبېلی، کشمالي او نورو ښایسته گلانو سر بیره ترکاری لکه تور بادنجان، بینډی، رومي بادنجان، پالک، ملی، نوش پیاز، ترائی او ډیر نور مختلف حبوبات او د کور ضرریات کرل چې زیرگل به دهغو څخه څارنه کوله.

زیرگل د درس او تعلیم ترخنګ د تره سره د کرنې او مالدارۍ په برخه کې پوره لاس ورکاوه، هغه چې کله به د ښوونځۍ څخه فارغ شونو ځمکو د خړوبولو او د څارویو په روځنې به بوخت ؤ.

زیرگل د زمیندارۍ په برخه کې د تره سره اوږه په اوږه کار کوه، د محکې په اړولولکه ماله، قلبه او ابولگولو کې یې د بزگر سره مرسته کوله.

شین خالی چې په خپل سینگار مینه وه یو ورځ زیرگل ته چې د باغچې په سمبالو بوخت وه داسې وویل:

زیرگله دیره مده وشوه چې د بنجاري پته نه لږېږي.

زیر گل چې په باغچې کې په خپل کار بوخت ؤ شین خالی ته پې وکتل او بیرته په خپل کار بوخت او په جواب کې ورته وویل:

بیا دې دکوم سینگار شوق په سر کې راغلی دی .

شین خالی په جواب کې ورته وویل:

ته نه گورې چې لیچې مې تشی دی او زه د زرگردو کان نه د نو جامو لپاره پاولي غواړم .

زیر گل سر ورته وښوروه او ورته یې وویل :

سمه ده سبا له خیره د مور نه دی اجازه اخلم د زرگردو کان له دی بیایم او بیرته په خپل کار بوخت شو .

زیر گل ته د شین خالی دا هیله ډیره خوندوره و بریښیده او له ځانه سره پې داسې زمزمه کوله:

مانه د زرگردو کان

خیالي پاولي غواړي

سپینی لیخې تشې گرځي

لیلا ځمانه شنه بنگرې غواړي

سبا کله چې زیر گل د ښوونځی څخه راستون شو نو د شین خالی پلار د روغبر نه وروسته ورته داسی ویل:

زیر گل څویه !

زه د یو ضرور کار لپاره ښار ته روان یم او نن ځمور د او بو واری هیله ده چې د بزگر سره د ابو په لگولو کې مرسته وکړې او پام دې وې چې څاروی هم درنه وگي یا تېري پاته نشي .

زیر گل چې د شین خالی سره د زرگردو کان وعده کړې وه او د بلې خوا د تره دخبری نه تیریدل هم ورته گرانه وه په جواب کې ورته وویل:

سمه ده تاسو بیغمه اوسې زه کارونه سمبالوم .

شین خالی چې د پلار او زیر گل خبری واوریدې خوا بدي بیرته د کلا انگرې ته ننوتله زیر گل د شین خالی په تېنده پوه شو ورسته پې ورته وویل:

شین خالی ته مروریره مه، سبا به له خیره وخته تا د زرگردوکان له بیایم .

کله چې ما بنام زیرگل د کارو خخه فارغ شو نو د کاکا ناوې نه چې زیرگل به دمور مینه پری ماتوله
د سبا ورخې د شین خالی د زرگردوکان د تگ اجازه واخیسته او سبا دواړه د زرگردوکان په لورې
روان شول چې په لاره کې زیرگل د خانه سره داسې زمزمه کوله:

اشنا خمانه مرورده

د لاس بنگرې می خوږ اشنا په بی صبری غواړی
سپینی لیخې تشې گرځي
لیلا خمانه شنه بنگرې غواړي

نو کله چې د زرگردوکان ته ورسیدل نو زیرگل زرگرته داسې اظهار وکړ:

زرگره نقدی روپی واخله

مانه اشنا د لاس بنگرې په خپل مرزی غواړی
سپینی لیخې تشې گرځي
لیلا خمانه شنه بنگرې غواړي

ورسته بیا زیرگل په ډیره مینه داسې زمزمه کوله:

بنگرې دیار په لاس کی خوند کړی

په سپین مړوند د بنگرې و شرنګ بنگرې خوانی غواړی

سپینی لیخې تشې گرځي
لیلا خمانه شنه بنگرې غواړي

*** **

خلورمه برخه

شین خالی

زیرگل چې د شین خالی په کلیوالي حسن او سینگار زړه بایلی و، تل به یې د هغې په مینه کې کله کله بڼکلی شعرونه او په زړه پورې کمپوزونه جوړول، خوږې سندرې به یې زمزمه کولې او بڼه شاعرانه طبعه یې درلوده، هغه د ټنگ ټکور سره ځانگړې مینه درلوده او د موسیقي د آلاتو په غږولو کې یې خاص مهارت درلود، ډیر خوږ رباب او ستار یې غږاوه او په زړه پورې بگتۍ، لوبې، چار بیتې او غزلونه یې کمپوز کړي وې نو تل به په خوښیو، اخترونو، نوی کال او د کلي په بناد یو کې ځوانان په حجره کې راټولیدل او د ټنگ ټکور او خوښي مراسم به اجرا کیده، زیرگل به ستار غږاوه او د کلي د نابې ځوی میراجاني به د منگي او کاسې څخه داسې خوږ او ازپورته کاوه چې شاوخوا د کلي ځوانان او د ساز او آواز مینه والو به بڼه خوند ترې اخیست.

د زیرگل سندرې د هغه د زړه سندرې وې همدا وجه وه چې د هغه د سندرو مینه وال نه تنها د کلي او سیدونکي بلکې په سیمې کې د زیرگل د نامه سره خلکو پیژندگلوی لرله. زیرگل به کله کله لکه گلا جان استاد امسا په لاس کړه دستاراو منگي سره به یې داسې بنیاسته لوبې، بگتۍ او د گلا جان استاد پینې کولې چې په رښتیا به د ټنگ ټکور نه ورسته د کلیوالو روحیه بله او د خوښي احساس به د کلي په او سیدونکو کې تر سترگو کیده.

شین خالی هم د زیرگل په مینه مسته او د زیرگل د پام او نظرد جلبولو لپاره خپل کلیوالي سینگار ته خاصه پاملرنه لرله، هغې دلښته په شان جگه ونه او د کوترې په شان د پنجو په څوکه تگ او رفتار درلود چې زیرگل به کله کله داسې ویل:

د کلی مینځ کې د پنجو په څو کو تله شین خالی
لکه کو تره مې د و رایه ولیده شین خالی

راغلی زیرگل چې دشین خالی دلاری تگ او دهغې کلیوالې سینگار او نزاکتونو تراغیزې لاندی
وه، خپل د سترگو لیدلی حال داسې اظهار وه:

د سیخکو کتاریې جوړ وه د اوربله ځینې
په یو نظریې زړگی ویوړه د گوگل ځینې
په سرو منگلو یې لاس تیر کړه د کاکله ځینې
په هر قدم کې لکه لښته ماتیده شین خالی
لکه کوتره مې د ورايه ولیده شین خالی

شین خالی به تل د خپلو همزولو سره گذر ته تله او کورته به پې د چنناک پاکې اوبه راوړلې نو چې
کله به د اوبو راوړلو څخه فارغه شوه، بیا به د خپلو خور لنډو سره په چکر شوه چې زیرگل به داسې
زمزمه کوله:

خپلو همزولو سره وتې په چکرو نه
بنکلی موسم د پسرلي او مازینگر وه نه
د پلو لاندې پت کاته یې په هنر وه نه
د نجنومینځ کې لکه شمع بلیده شین خالی
لکه کوتره مې د ورايه ولیده شین خالی

او په اخره کې زیرگل د خپلې مینې سندرې داسې ختموله:

یو یې په غاړه سور کمیس گل بخمل وه نه
په جگه پوزه د چارگل یې جلو بل وه نه
دا خوشبویې چې په گدا ترې د سنبل وه نه
په افغاني لباس کې بنکلی بنکاریده شین خالی
لکه کوتره مې د ورايه ولیده شین خالی

کلیواله جلی

د کلی مینځ کې د پینجو په خو کو تلله جلی
لکه کو تره مې د ورايه ولیدله جلی

د سیخکو کتاریې جوړه د اوربله ځینې
په یو نظریې زرگی و یوره د گوگله ځینې
په سرو منگلو یې لاس تیر کړه د کاکله ځینې
په هر قدم کې لکه لښته ماتیدله جلی
لکه کو تره مې د ورايه ولیدله جلی

خپلو همزولو سره وتې په چکروه نه
بنکلی موسم د پسرلي او مازیگر وه نه
د پلواندې پت کاته یې په هنرو نه
د نجنو مینځ کې لکه شمععه بلیدله جلی
لکه کو تره مې د ورايه ولیدله جلی

یو یې په غاړه سور کمیس گل بخمل وه نه
په جگه پوزه د چارگل یې جلو بل وه نه
دا خوشبویې چې په گدا ترې د سنبل وه نه
په افغاني لباس کې بنکلی بنکاریدله جلی
لکه کو تره مې د ورايه ولیدله جلی

*** **

پنځمه برخه

شین خالی

زیرگل د شین خالی په پاکه مینه ډیر خوشاله او هغې ته پې د خپل راتلونکې ژوند د ترخو او خوږو شیبو د شریکې په سترگو کتل او پدې فکر کې وه چې څنگه د واده سرشته ونیسې او خپله معامله راټوله او خپله کوژدنه په خپل کاله کړې .
که څه هم خو واری زیرگل دا خبره د شین خالی د مور سره شریکه کړې وه ، خو د هغې څخه پې داسې جواب ترلاسه کړی وه .

زیرگله زویه !

مور او پلار دې خدای وبنښه ، ته پوهیږې چې شین خالی هغوی تاته په وړکتوب کې په نامه کړې وه ، اوس شین خالی ستا امانت دی زه او اکا دې په دې برخه کې کومه ستونزه نلرو خو خبره داده چې :

زیرگل د شین خالی مور ته مخ راواړوه اورته پې وویل :
نو څه خبره ده اکا ناوې ؟

د شین خالی مور خپلو خبرو ته داسې ادامه ورکړه :

گوره زیرگله ځویه ، ته پدې پوهیږې چې ته دې په اکا او په مور ډیر گران پې ، مور نارینه اولاد نلرو او مور ته د اولاد حیثیت لري ، مور دا هیله لرو چې ته د پوهې او تعلیم خاوند شې او کله چې درسو نه فارغ شوي که د خدای رضا وه بیا به د واده سرشته درته ونیسو ، ته پدی برخه کې هیڅ تشویش مکوه او خپلو درسو ته دې پام ونیسه چې په تعلیم کې د همزولو نه بیرته پاته نشي .

زیرگل ته هم د اکا فیصله بڼه بریښیدلې وه او همدا وجه وه چې په ډیره بڼه درجه پې د دولسم

ټولگي د فراغت شهادت نامه تر لاسه کړه .

کله چې زیرگل د دولسم ټولگي څخه فارغ شو ، تره يې د زیرگل فراغت هغه ته مبارکي وويله او د لوی خدای شکر يې ادا کړ چې دهغه هيله کوم چې زیرگل د تعلم او پوهې خاوند شي تر يو حده تر سره شوه .

د زیرگل پام داوس لپاره د درسو څخه فارغ او د کروندگري په کارونو مصروف وه ، خو سره لدې کله کله د کانکو د ازموينې لپاره به يې په خپل پخواني درسونو مرور کاوه او د فراغت په وخت کې به د رياضي ، کميا معادلې له ځانه سره حلولي او د مکتب د دورې نور مضامين يې هم لوستل .

څه مده ورسته زیرگل خپل د بنوونځي د دورې همصنفیانو ته په خپله حجره کې د میلستيا بلنه ورکړه ، د بنوونځي دوستانو هريو د تعليم د دورې خپلې خاطرې خوږو او ترخو شیبو کيسې کولې او د لیسې د دورې د فراغت څخه يې خوښي څرگندوله .
د دوی کيسې او د زړه خواله ترناوخته دوام وکړ ، په اخر کې د زیرگل يو نژدې دوست دهغه سره داسې پوښتنه شریکه کړه :

زیرگله !

څه تصميم لرې په همدې تحصيل قناعت کوي يا که غواړې چې تحصيلاتو ته دې ادامه ورکړې ؟
زیرگل په جواب کې ورته وويل :

دیرې موهمې مسلې ته مو اشاره ورکړه ، ما پدې برخه کې کوم قاطع تصميم ندې نيولې ځکه د لوړو زدکړو امکانات يوازې په لویو ښارو کې امکان شته ، خو په هر صورت کې زه تصميم لرم چې د کانکور ازموينه ورکړم ، وگورم چې روزگار موږ سره څه کوي د بلې خوا اکامې هم دا نظر لري چې زه بايد خپل تحصيلاتو ته ادامه ورکړم .
صرف يو مشکل شته که چيرې زه د تحصيل لپاره مرکز ته لاړ شم دلته به د کورنې د سرپرستۍ مسله څنگه شي ، اکاته هم هغه د ځوانې قوت ندی پاته د بلۍ خود شين خالي څخه لري کيدل هم گران دي ، په هر صورت يو ځل د کانکور ازموينه ترسره شي وگورو چې قسمت او نصیب مو کوم لور ته بيا يې او څه راسره کوي .

شين خالی هم د زیرگل د مساپري تر فداره نه وه او د زیرگل د جدا يې توان يې په خپل وجود کې نه

ليده ، هغې به هميش د مور سره دا ويل :

زيرگل زموږ د كار سړى دې خدای دې ژوندی لري تل د پلار سره د دځمکو او مالداري په کارونو کې بڼه مرسته کوي ، زموږ جوړ او نا جوړ ټول په هغه دي خدای دې د هغه سيوری له موږ سره نه کموي .

زيرگل چې د شين خالي په مينه او انتظار کې شپې او ورځې تيرولې ، د هغه په ياد به بې کله کله د زړه د سوزه داسې د مينې او محبت زمزمه کوله:

راشه چې سپرلی دې شم گلزار دې شم
راشه چې د بدې ورځې يار دې شم
ستاد پاکې مينې محبت کې يار
ژوند شمه وږمه شمه بهار دې شم

زيرگل د خپلې پاکې مينې په برياليتوب متمن وه او داسې به بې ويل:

نه شته بله لار ، نه بل تدبير چيري
راشه چې مرهم دې شم قرار دې شم
ته ما ته په مينه مينه وگوره
زه دې سره لمبه شمه انکار دې شم

هغه د خپلې پاکې مينې او اخلاص اظهار داسې کاوه:

ما سره جذبه ده محبت زړه کې
راشه چې کاکل دې شم سينگار دې شم
مينه د اخلاص سره خوند کوي
راشه چې د مينې وفا دار دې شم

زيرگل چې د شين خالی جگه ونه ، هسکه غاړه او د پايزيب شرنکهار زړه وړی وه نو په اخر کې به بې د خپل د مينې سندرې داسې ختموله:

هسکه غاړه زيب لري اميل سره
راشه چې د سپينې غاړې هار دې شم

شرنګ دې د پاييزيب په زرګي بڼه لګي
راشه چې پاييزيب دې شم شرنګار دې شم

راشه چې سپرلی دې شم

راشه چې سپرلی دې شم گلزار دې شم
راشه چې د بدې ورځې یار دې شم
ستاد پاکې مینې محبت کې یار
ژوند شمه وړمه شمه بهار دې شم
نه شته بله لار ، نه بل تدبیر چیرې
راشه چې مرهم دې شم قرار دې شم
ته ما ته په مینه مینه وګوره
زه دې سره لمبه شمه انګار دې شم
ما سره جذبه ده محبت زړه کې
راشه چې کاکل دې شم سینګار دې شم
مینه د اخلاصه سره خوند کوي
راشه چې د مینې وفادار دې شم
هسکه غاړه زیب لري امیل سره
راشه چې د سپینې غاړې هار دې شم
شرنګ دې د پاييزيب په زرګي بڼه لګي
راشه چې پاييزيب دې شم شرنګار دې شم

*** **

شپږمه برخه

شین خالی

زیرگل خپل د راتلونکي ژوند په فکر کې ډوب او کله کله به پې له ځانه سره ویل چې انسانان د ژوند په مختلفو پړاوونو کې د مختلفو مسایلو، کړکېچونو او پرابلمونو سره مخامخ کېږي خو پوه او کامیابه خلک هغوی دي چې د دغو مسائلو، مشکلاتو او مواعینو په مقابل کې د پوهې او معقولیت نه کار واخلي، که چېرې انسان د ژوند پدې پړاوونو کې معقول دریځ او عملي گامونه او چت نه کړي بیا ورسته هغه فرصت نه ورته میسرېږي.

زیرگل پدې سوچونو کې دي نتجې ته رسیدلې وه په هر ډول چې وي خپل تحصیلاتو ته باید ادامه ورکړي، هغه د راتلونکي ژوند د خوشبختیو اساسي لار په تعلیم او زده کړه کې لیدله، او دا ورته جوت شوي وه چې دلور ولاسته راوړنولپاره باید لوړو زدکړو ته ځان چمتو کړي.

څه مده ورسته د هیواد په مرکز او ولایاتو کې د دولسم ټولگيو د فارینو د کانکور د ازموینې نیتیه اعلان شوه، زیرگل هغه همصنفيانو ته کوم چې د ازموینې د نیتيې خبر یې نه وه ترلاسه کړی خبر ورکړ او د خپلوتژدی دوستانو کوم چې د ازموینې لپاره پې امدادگې بنودله، دا هیله وکړه چې یوځای به د ازموینې لپاره درسی پروگرام په مخ بیایي په همدې اساس زیرگل خپل ملگرو ته داسې وړاندیز وکړه چې د ازموینې تر نیتيې پوري به هر ورز د سهار د نه بجو نه بیا د غرمې تر دولس بجو پوري ددوی حجرې ته راشي او د ازموینې په احتمالي پښتنو به سره په شریکه کار وکړي.

د زیرگل دا په موقعي وړاندیز د ټولو د تاید او ملاتړ وړ وگرځید او هره ورځ به په هجره کې یو ځای د فزیک، کیمیا، ریاضې معادلې حلیدلې او همدارنگه د بیالوژي، تاریخ، جغرافیه

، دینې اونورو مضامینو سوالونه بیرون نویس او دهغو لپاره پې مناسب جوابونه برابرول چې په رښتیا سره هم د دوی دا هلو ځلو بڼې پایلې اولاسته راوړنې د دوی په برخه کړې .

زیرگل همدا سې چې د طب مسلک خونبیده په ډیر عالی نمر و همدې پوهنځي ته بریالی شو او نور ملگرو پې هم د کارنکور آزموینه په بری پای ته ورسوله او د خپلو خونبې د پوهنځي گانو په لستونو کې خپل نومونه ولیدل ، هغو یو بل ته یې د خپلو د زحماتو اولاسته راوړنو څخه مبارکي وویله او د خوشحالی اظهار پې کاوه .

زیرگل او دهغه ملگري په ډیره خوشحالی بیرته خپلو کلو او بانډو ته راستانه شول او د خپلو بریاو زیری پې خپل دوستانو ، کلیوالو او د کورنیو غړو ته ورکړ ، هغوی هم د دوی لاسته راوړنې ولمانځلې او هغو ته ئې مبارکي وویله .

زیرگل اوس د یو نوي حالت سره مواجه وه ، هغه پدې مسألې فکر کاوه او پدې پوهیده چې د منظم درسونو د تعقیب لپاره هغه محصلین چې د ولایاتو نه کومو پوهنځیو ته د بریالتوب چانس ترلاسه کړې وې باید د مربوطه پوهنځیو د پوهنتونونو په لیلیه کې میشت شي ، هغه پدې فکر کې وه چې ددې په تلو به څوک د کورنې جنجالونه حلوي او د هغوی جوړیا ناجوړ ته ځان رسوي ، په همدې چرتونو کې ډوب وه چې تره پې ورته غږ کړ .

زیرگله ځویه !

ته راځه چې څه ضروري خبرې درسره لرم .

زیرگل په بیره ځان تره ته ورسوه او بعد له سلامه یې ورته وویل اکا څه مو ویل ؟

هغه په داسې حال کې چې شین خالی او دهغه مور هم هلته ناسته وه زیرگل ته د سلام د ځوابه وروسته داسې وویل :

زیرگله !

هغه لږ څه غلی شو بیا یې په داسې حال کې چې خپلې میرمن او شین خالی ته کتل زیرگل ته داسې وویل :

ته پدې پوهیږې چې په ژوند کې خوشبختي ، هوسا او آرام ژوند په خپله سړي ته نه راځي ، د دې لپاره چې سړي خپل هدف ته ورسیرې لازمه ده مطلب ته درسیدلو لپار کوشش وکړي او زحمت وباسي . زه ستا په تشویش او مشکلاتو باندي پوه یم ، ته زموږ له خوا هیڅ تشویش مکوه ، ته اوس کوشش وکړه چې هوبنیار طبیب درنه جوړشي ، زموږ په کلو او بانډو کې ډاکتر ته ډیر ضرورت

دی او ډاکتران په ولسونو کې د عزت او اعتبار خاوندان دي ، په مور هم عمر تیر شوي او ډاکتر ضرورت احساسوو .

دوهمه خبره داده چې د زمیندارۍ کارونه بزگر په مخ بیا بې بیا هم ستاسو د تحصیل ځای دومره لرې ندې ، ته کولی شې د هفته په رخصتۍ کې کورته راشې ، او که بیا هم کوم مشکل وه بیا حتمي تا خبروو ، زه فکر کوم زه اوس داسې مشکل نه وینم چې هغه دې ستا د تحصیل خنډ وگرځي ، زموږ مشوره تاته همدا ده چې ته دې بې له کومې اندیښنې خپلو زدکړو ته ادامه ورکړې .

د شین خالی مور هم زیړگل ته ډاډ ورکړ او وته یې وویل :
زیړگل څو یه !

اکا دې رښتیا وایې ته هیڅ تشویش مکوه ته باید زحمت وباسې چې تانه یو هوښیار طبیب جوړ شې .

زیړگل چې خپل تره او د هغه هرې فیصلې ته په درنو سترگو کتل ، تره ته یې په جواب کې وویل :

اکا څه چې ستاسو مشوره وې هغه ماته منظوره ده .

زیړگل د ځایه پاڅید او شپې ئې تر ځان چارپیره کړه او د څارویو د راوستلو په تکل کې شو ، خو په لار کې ئې د شین خالی نه د جدا کیدو فکر ټکنی کړی وه ، د هغې څخه د جدائې تحمل ورته گران وه خو هغه ته بله لار معقوله نه بریښیده .

شین خالی ته هم د زیړگل بیلتون د تحمل وړ نه وه ، خو د پلار د فیصلې خلاف یې هم هغه نه شو ستونزی ، مجبوره وه د پلار فیصله ومني او د زیړگل د بیلتون د زعم او حوصلې توان پیدا کړي .

شو ورځې ورسته د پوهنتون د درسونو د پیل موقه راوړسیده ، زیړگل او د هغه ملگري یوه ورځ د مخه بازار ته لاړل . زیړگل د ځان لپاره نوې جامې ، جمپرونه او نوې بوتان راو نیول ترڅو د پوهنتون په ساحه کې یې دنورو محصلینو سره سیالي برابره وي ، همدارنگه ملگرو یې هم دخپل ضرورت وړ شیان راو نیول او د وعدې سره سم سباد وخته د زیړگل دوی کره راغلل ، د زیړگل دوی په حجره کې نور دوستان او د کلي خلک هم د دوی د مخه ښې په مقصد راټول شوي وه .

د زیړگل د ملگرو د رارسیدو سره سم د کلي او سیدونکو ، سپین گيرو او دوستانو بې هغوی ته د دوغلا سونه او چت او دلوی خدای له درباره څخه هغو ته د صحت او کامیابۍ هیله وکړه .

د شين خالی مور هم هغوی ته د دوعا لاسونه پورته کړ او د خدای پامانې وروسته بې رڼې
 او به د ټوټکې په دود د هغوی پسې و شیندلې .
 زیر گل او د هغه ملگرو خپل بیگونه تر غاړه او د ولایت د مرکز په لوري روان او هلته په بس کې
 سپاره او ورسته له دوه ساعته منزله د پوهنتون مرکزی لیلیې ته ورسیدل .
 د پوهنتون د لیلیې په انگر کې د محصلینو د هستوگنې د خونو لست زړول شوې وه ، هریو د خپل
 د هستوگنې خونه ، د لباس الماری او د خوب ځای پیدا کړ او د نویو ملگرو سره بې معرفت حاصل
 کړ .

زیر گل چې زما نژدې ملگری او د زړه د رازونو یار وه ، ورسته له څو اونیو د هغه لیدلو لپاره لارم ،
 هغه چې به همیشه د خپل د شین خالی د پاکې مینې کیسې زما سره شریکولې زما په لیدو ډیر
 خوشاله او د نوې ژوند د کیسو ورسته د شین خالی د بیلتون په هکله داسې ویل:

د فکر تال کې زنگیده لیونۍ
 بیا په زړگي مې وریده لیونۍ

زیر گل چې په رڼا او خوبونو کې د شین خالی څیره ورته په فکر او خیا لونو کې زنگیده د خپل
 خوب کیسه داسې کوله:

ما مې د زړه ورته داغونه شمیرل
 دا بې پروا وه خنډیده لیونۍ

هسې بې درده بې احساسه نه وه
 ځما په مینه پوهیده لیونۍ

ما چه اظهار ورته د مینې کوه
 لکه د گل به غوریده لیونۍ

او د خپل د مینې سندرې داسې ختموله:

افغانی څومره بڼې شیبې تیرې شوې
 چې په مالت کې اوسیده لیونۍ

ليونۍ

د فکر تال کې زنگيده ليونۍ
بيا په زرگي مې وریده ليونۍ

ما مې د زړه ورته داغونه شميرل
دا بي پروا وه خنډيده ليونۍ

هسې بې درده بې احساسه نه وه
خما په مينه پوهيده ليونۍ

ما چه اظهار ورته د مينې کوه
لکه د گل به غوریده ليونۍ

افغاني خومره بڼې شيبې تيرې شوې
چې په مالت کې اوسيده ليونۍ

*** **

اومه برخه

شین خالی

زیرگل ورو ورو د بناری ژوند ، دیوهنتون د ماحول ، نویودوستانو ، ملگرو او استادانو سره آشنا کیده خو په هغه کې د کلیوالي ژوند تاثیرات او کرکتر د ورايه په سترگو کیده . هغه هم د کلو او بانډو ژوند او د بناری ژوند توپيرونه احساسول ، هلته په کلي کې د زمينداري او مالداري تر څنگ پرگنيزې مراودې او ورځنی چارې ، دلته د علم او پوهې ماحول دا هغه تفاوتونه وه چې زیرگل ورسره نوی بلدیده ، هغه به کله کله دا متل کاوه چې وایې :
چيرته چې اوسې ، په خوی به د هغو شې .

خو د زیرگل هغه ساده او بې کبره ژوند سبب شو چې په ډیر لږ وخت کې ځانله ډیر دوستان او صادق ملگري او اخلاصمندان پیدا کړي .

زیرگل د تحصیل په شرایطو کې دوخت په ارزښت او ماهیت ښه پوهیده ، هغه د اپتیلي وې چې باید وخت تري بې خایه تیر نشې ، هغه ته دا جوت شوي وه چې د طب د مسلک لمرې یا مقدماتې کال د زحمت او د زیاره سره دي ، ځکه چې پدې لمرې او دوهم سمسترونو کې د طبي نوو ترمنالوژیو سره آشنا کیدل او همدارنگه د انگلیسي ژبه او لاتینې اصطلاحات په طب کې هغه اساسي او ضروري مطالب دي چې دهغو یادول په بنسټیزه توگه د هر محصل د پوهې او د هغه دراتلونکي ژوند اساس تشکیلوي ، په همدې وجه هغه به تل د فراغت وخت د پوهنتون په کتابتون کې تیرووه او هلته به یې مسلکې کتابونه متالع کول او د طب د علماو د نظریاتو سره هم آشنا کیده او همدارنگه په کتابتون کې به د ورځپانو جرایدو او مجلو څخه په استفادې د وطن او د دنیا د حالاتو څخه ځان خبروه .

هغه د پوهنتون په ساحه کې د نورو انديښنو ، نظرياتو او د احزابو تر فدارانو سره اشنا کيده ، د مختلفو نظرياتو پيروانو به ورسره سياسي بحثونه کول .

هر تنظيم به د خپل حقانيت او وطن کې دې ناخوالو عوامل تشریح کول او ويل به چې ددې مشکلاتو او مطرحو مسایلو د حل لاره زموږ تگلاره ده .
 زیرگل به د هر چا نظر په غور او ریده خو هغه په وطن کې د مختلفو سياسي جرياناتو سره موافق نه وه ، ځکه هغه د افغانستان د خلکو د يو متحد او مشترک حرکت طرفدار وه ، هغه به ويل چې د وطن خلک بلخصوص ځوانان په مختلفو ډلو او حلقو کې بېلیدل داد وطن په گټه نه ده ، هر څومره چې د افغانسان خلک په خپلو کې سره يو موټې شي هغه زموږ د خلکو او د ملک د ترقۍ په گټه ده ، تنها يووالی دي چې کولای شي موږ د برياليتوبونو او ترقۍ لور معراج ته ورسوي ، نه دا دي وواحددين او ائبن خلک په مختلفو ډلو او تنظيمونو تقسیم کيدل .

خو هغه د يو تعداد متعصبه کسانو چې د ژبې او قومونو اختلاف ته لمنه وهله ډير بدبینې درلوده ، او د هغو سره پې په پټه او بنسکاره کينه او نفرت درلود هغه به ويل افغانستان د ټولو مشترک کور دی ، دغه کسان يا د پردو نوکران دي او يا هم ډير ناپوه خلک دي کوم چې په ناپوهۍ سره زموږ په هيواد کې د نفاق تخمونه کړي .

ددې خبرو تر څنگ زیرگل دې نتجې ته رسيدلې وه چې دا وخت هغه بايد خپلو درسي پرگرامونه تعقيب کړي ترڅو د علم او پوهې له لارې خپلو هيوادوالو ته د خدمت مصدر وگرځي .

خو دداسې مصريفیوتنو سره سره زیرگل د اکا ، کاکا ناوې او شين خالی د فکر او انديښنو څخه فارغه نه وه او هميشه به يې يادول او د هر لمانځه وروسته هغو ته د صحت او سلامتيا د عاوي کولې .

په شين خالی هم د زیرگل د مساپرۍ اسرد وارايه بنسکاریده او کله کله به د هغه په چرت کې لاره . هغې هر مازيگری د زیرگل د شوتلو پنډ او د څارويو راوستل د کلا انگرې ته په سترگو کې وه او همدارنگه په باغچه کې د هغه د لاس کرلې گلان به يې په اوربل کتارول او د فکر د غلتولو لپارد خورلنډو سره وخت تيره .

زیرگل يو ماښام چې تمامه ورځ يې په درس او دخونې په د پاکولو او نظم راوستلو وارتير کړې وه

ډير سترې معلومېده ، په خپل چپرکت پريوت او د شين خالی په فکر کې پې هغه وختونه په زړه شول کوم چې هغې ته پې د زرگرد دوکان څخه خيالي چارگل رانيولې وه او غوښتل پې چې شين خالی ته پې د کمکې اختر په مناسبت په اختر مبارکې کې ډالۍ کړي ، چې هغه وخت پې په لاره کې د ځانه سره داسې زمزمه کوله :

خيالي چارگله

بنکلی چارگله شينو جاني له دې وړمه

هغه چې د شين خالی تورې زلفې ، بنکلی د غاړې هار او د جگې پوزې چارگل په سترگو کيده نو داسې به پې ويل :

زلفې پې تورې تور اوربل پې مزې داردي نا
 خومره بنايسته په غاړې پروت د زرو هاردي نا
 دا سور چارگل پې پاس په پوزې پري داردي نا
 مين پې کړمه
 دا پت کاته پې په زرگي ويشتل کوينه

زيرگل ته د شين خالی د بنگرو شرنگهار ډير خوندور کاوه او دهغو په وصف کې داسې زمزمه کوله :

د شنو شنه بنگرونه ډک سپين مړوندونه دي
 د بنگرو شرنگ پې ليوني کره عالمونه دي
 ظالمې کرې دي د خيال له ډير کبرونه دي
 ستي پې کړمه
 شرنگ د بنگرو پې عالمونه خبروينه

او د خپلې د خوږ زرگې تسل پې په لاندې بيتو کې ختماوه :

خيالي چارگل مې د اشنا په پوزه سپور بنکاریده
 خومره بناسته لباس کې وتې حال پې نور بنکارېده

بنايسته سور شال كليوالي بي په سر خور بڼكاريده
 نظره نه شي
 دا افغاني لباس بي خومره خوند لرينه

خيالي چارگله

خيالي چارگله
 بڼكلي چارگله زرو جاني ته دې وږمه

زلفي بي توري تور اوربل بي مزي داردي نا
 خومره بنايسته په غاړي پروت د زرو هاردي نا
 دا سور چارگل بي پاس په پوزه پري داردي نا
 مين بي كومه
 دا پت كاته بي په زرگي ويشتل كوينه

د جلي شنه بڼگړونه ډك سپين مړوندونه دي
 د بڼگړو شرننگ بي ليوني كړه عالمونه دي
 ظالمي كړي بي د خيال له ډير كبرونه دي
 ستي بي كومه
 شرننگ د بڼگړو بي عالمونه خبروينه

خيالي چارگل مي د اشنا په پوزه سپور بڼكاري
 خومره بناسته لباس كي وتي حال بي نور بڼكاري
 بنايسته سور شال كليوالي بي په سر خور بڼكاري
 نظره نه شي
 دا افغاني لباس بي خومره خوند لرينه
 *** **

اتمہ برخه

شین خالی

د شین خالی د کیسو او بندار نژدې ملگرې د هغې خور لنډې وې خو نژدې خوا خوږې د هغې مور
وه چې د زړه خبرې به یې ورسره شریکولې .

شین خالی د زیرگل په لرې توب تل غمجنه وه چې د هغې د غم احساس د هغې په ظاهري بڼه کې له
ورایه څرگندیده، هغې د زیرگل په اړه یوه ورځ خپلې مور ته داسې وویل:

مورجانې !

ابا خو زیرگل ته ویلي وه چې هغه به د اونیو په رخصتېو کې کلې ته راځي ، اوس خو شپږ میاشتي
تیرې شوې دهغه د راتگ هیڅ پته ونه لگیده ، بیګا مې هم پریشانه خوبونه لیدلې ، خدای دې
وکړي چې ناروغه شوې نه وي .

مورې ورته په جواب کې وویل:

شین خالی ته ډیر چرتونه مه وهه ، هغه بله ورځ پلار دې د دهقان سره د ولایت بازار ته تللې وه
، د پلار دې هغه په همغه ورځ د زیرگل سره په تیلیفون کې خبرې شوې وې ، پلار دې ویل چې
دهغه درسونه زیات دي او وایې چې هغه باید ډیر درس وواېې ځکه چې د ډاکټري اول کال ډیر
زحمت پکار لري وایې که څوک په دې کال کې بریالی نه شي بیا نو ډاکټري د فاکولتې چانس له
لاسه ورکوي ، همدا وجه ده چې زیرگل شپه او ورځ درس وایې چې په خیر کامیابه او بڼه ډاکټر
ترې جوړ شي .

او دا یې هم ویلې وه چې خو ورځې ورسته یې له خیره سره د دوو اونیو لپار رخصتې شروع کیږي

او کورته راځي، ته چرت مه وهه او دوعا وکړه چې په درسو کې بريالی شي.

شین خالی ددې خبرې په اوریدو ډیره خوشاله شوه او په زغرده دزرخانگې کورته چې د هغې نژدې خورلنده وه او په راتلونکوڅو ورځو کې یې دواډه تیاري نیوله، هغې ته یې د زیرگل دراتلو خبر ورکړ او خپل د خوشالي احساس یې دهغې ترغوږو ورساوه.

زرخانگې وویل: زه هم د خدایه دا غواړم چې زیرگل زما د واده پورې راشي ځکه زیرگل خو به زما واده په خپل بڼکلي او از او سندرو نور هم بڼکلی کړي، زه همدا اوس مې پلارته وایم چې هغه ته زما د واده کارت ولیږي.

د زیرگل هم د لمړې سمستر پرگرام په ډیر کوشش او زحمت پای ته په رسیدو وه چې د سمستر په اخر کې د دوو اونیو درخصتې لپاره تیاري نیوله نو همدا وجه وه چې شین خالی، اکا او کاکا ناوې ته د سوغاتونو د اخستلو په نیت د خپل دخونې د ملگرې سره بنارته وتلې وه او د علاقې وړ سوغاتونه یې هغو ته راو نیول.

شین خالی چې د بنجاره سینگار ډیر خوښیده، هغې ته یې شنه او سره بڼگرې، جامې بڼکلي ټیک او ډیر نور بڼجاري سامان، او همدارنگه د کاکا ناوې ته بڼکلي شین رنگه شال او تره ته یې بڼکلي پالاوی، لنگې راو نیوله او ټول یې په مناسب ځای کې ځای پر ځای کړل ترڅو پس له شپږ میاشتي مساپرۍ د هغو زړونه د سوغاتونو په ورکولو خوشاله کړي.

څو ورځې وروسته د زیرگل د لمړي سمستر درسونه پای ته ورسیدل او دخپلو هلو ځلو او زیارڅخه راضي معلومیده داسې احساس یې کاوه چې هغه څه چې یې پتیلې وه په همغه ډول یې درسونه تعقیب او دنتجې څخه یې راضي وه خو ددې رضابت او خوشالی ترڅنگ دا چې سبا کلې ته روان وه او پس له څو میاشتو بیا دا موقعه ترلاسه کوي چې خپل کلو بانډو ته ځې د ډیري خوښې شیبې شمیرلې او دځانه سره به یې ویل چې څنگه به سبا ځان د موټرو تم ځای ته رسوي او کله به بیا په خپلو کلي او ځمکو گرځي او دشین خالی خیا لې اوربل ته به په باغچه کې بنایسته اورنگارنگ گلان کړي.

سهار زیرگل د سهار دلمانځه ورسته خپل بیک چې تیر ماښام یې د سفر لپار جوړ کړي وه تر غاړې کړ او دخپلو دخونې د ملگر څخه یې چې هغوی هم د رخصتېو څخه په گټه اخستو خپلو کلو او

کورو ته روان ول خدای په امانی و اخیسته او دخپل ولایت د موټرو تم ځای ته روان شو ، د بس په تم ځای کې یې دخپل ولایت ډیرې اشنا څیرې تر سترگو شوي خود زرخانگې پلاریې دورایه وپیژانده او د هغه سره تر روبرو وروسته دواړه په بس کې څنگ تر څنگ چوکیو کې کیناستل او د لارې ملگري شول .

په لاره کې زیږگل د زرخانگې د پلار څخه مرکز ته د هغه دراتگ وجه وپوښتله او ورته یې وویل :

کا کا خیریت خو به وه څنگه مو دلته پېښه شوې وه ؟
هغه په جواب کې ورته وویل :

زیږگله !

ښه شو چې ومې لیدلې ، ما فکر کا وه چې تا به زه څنگه پیدا کوم ، ښه شو چې خدای دلته را پیدا کړې . هغه د بس په اخره څوکې کې چې ناست دې هغه ځما ځوم دی او د کوزکلي د زمانخان اکا ځوی دې او هغه تورسړې چې وینې یوه یې زرخانگه او هغه بله یې مور ده .

مور دلته د واده خرید ته راغلي وؤ ، خرید مو وکړ ، که د خدای رضا وې بله اونۍ د زرخانگې واده دی ، ښه شو چې ته راغلي چې د واده په کارو کې برخه راسره واخلي ، تا خو همیشه دکلي په مړي او ژوندي کې کلیوالوته ځان رسولی دي بس د میلمنو پالنه او هغوسره د گپ ، شپ او تنگ تکور دنده مو تاته درسپارلې ده .

زیږگل ورته په لمړي سر کې د خونی مبارکي وو یله اوبیاپې ورته اطمینان ورکړ او وې ویل :
تاسو بیغمه او سی کا کا زه کارونه جوړوم .

په همدې ډول تر کلي پورې دواړو د زړه خواله وکړه او پس له څه مدي منزله کلي ته ورسیدل او د بس څخه کوز او دکلي په لور روان شول .

زیږگل کلي ته درسیدو مخکې دامین اکا په ډیره کې دکلي دځوانانو سپین گرو او نورو اوسیدونکو گنه گونه تر سترگو شوه .

هغه ځان په چټکي ورساوه چې گوري د سواد او زدکړې استازي کلي ته راغلي تر څو د بیسوادی د له مینځه وړولو لپاره سرشمیرنه وکړی چې څومره ښځینه او څومره دکلي نارینه اوسیدونکي چې

د سواد د نعمت څخه محروم دي ددی کورسونو د تعقیبولو لپاره چمتو دي .

د کلي او سیدونکو د زیرگل په لیدو خوشاله شول او دهغه د هرکلي لپاره مخې ته ورغلل .
پس له روغېره زیرگل په احوال ځان خبر کړ او ټول د زیرگل د اکا باغچې ته راغلل او هلته زیرگل
خپل کلي والو ته داسې ویل :
درنو خویندو او ورنو !

سواد او پوهه دا هغه د خدای لوی نعمت دي چې لوی خدای په خپلو بنده گانوکه نړی یا بنځه
فرض گرځولی دی ، زموږ د پاک او سپیڅلي دین مشهوره لار بنونه او حدیث مبارک دي چې وائي
علم زده کړه که څه هم په چین کې وي . دا چې او س موږ ته په کلي کی داسې موقعه برابرېږي د
خوښې ځای دي چې زموږ د کلي هغه خویندې او ورونه چې دا فرصت ولری ځان په دې
کورسونو کې شامل کړي ، ترڅو په راتلونکو څو میاشتو کې د سواد او زده کړي د نعمت څخه
بهره مند شي .

زما د سواد اموزی استازو ته دا وړاندیز دي چې د کلو د بنځینه کورس لپاره دې زموږ د کلي د
زمان اکا لور زرخانگه چې یوه تعلیم یافته خور ده د بنوونکې په توگه وگمارل شي .

د کلي ټولو او سیدونکو د زیرگل خبری تایید او لاسونه یې ورته وپړکول .
استازو هم د زیرگل دا وړاندیز ومانه او د زرخانگې د پلار څخه یې هیله وکړه چې د زرخانگې
موافقه پدې برخه کې د یو درخواست په ډول ولیکي چې موږ یې نور قانونې مراحل د خلاصولو
ورسته په دې دنده وگمارو او د نارینه کورسونو لپاره تکړه استاد حبیب الله خان دي چې دلته
تشریف لري تاسو ته معرفي کوم .

د پروگرام ورسته زیرگل د کلا انگرې ته ننوت ، شین خالی او کاکا ناوی چې دمخه د هغه دراتگ
څخه خبر شوي ول مخې ته راغلل او دهغه سره یې روغېر وکړ او په لیدو یې ډیر خوشاله شول .
شین خالی هم د غرمې ډوډي تیاره کړې وه او ټول یو ځای په دستر خوان کسیناستل او د غرمې
ډوډي یې نوشجان کړه .
د شین خالی مور زیرگل ته ویل څنگه شوه څو یوه درسونه دې خدای دې وکړې چې ښه نتیجه دې تر
لاسه کړې وي ؟

زیرگل ورته په جواب کې وویل :

موري بې زحمته سرې مطلب ته نشې رسیدلای ، زه د خپل زحمته راضي یم ، ښې نمرې مې ترلاسه

کړې ، تاسې بیغمه اوسې ما باید زحمت ویستلې وای .
د کاکا ناوې وویل . شکر چې ښه نتیجه دې ترلاسه کړې ده تل خوشاله او بریای اوسی .

شین خالی هم د زیږگل په برې خوشاله وه ، پس له ډوډې زیږگل د شین خالی سوغاتونه د بیکه
راوویستل او ورته یې په ډیره مینه ډالې کړل او همدارنگه د کاکا ناوی شال یې هم د هغېپر
اوږو هموار کړ او د اکالنگی هم ورکړه چې اکا کورته راشې او هغه ته یې پر سر و تړي چې هغو هم د
زیږگل سوغاتونه په ډیر خوښې ومنل او د هغه څخه ئې مننه وکړه .

پس له خوشیو خوږو کیسو او خبرو شین خالی د زرخانگې د واده خبر زیږگل ته ورکړ او د هغې دا
هیله یې هم ورته وویل چې واده ته به یې ښکلی شعر جوړوي چې بیا په واده کې ئې په سندرو کي
ووائې .

زیږگل د شین خالی دا هیله ومنله او خپله شرې یې تر خان چارپیره او د دامان ځمکو ته د اکا د
لیدلو په مقصد ووت .

زیږگل د دامان ځمکو ته نژدې په یوه وړه غونډې کیناست او داسې زمزمه یې تر خولې شوه:

شپې دې د برات شه شه کلونه دې اختر
پل دې بختور شه ناوې پل دې بختور

زرخانگه چې د شین خالی نژدې خورلنډه وه او زیږگل ته یې ورور ویلی وه زیږگل د هغې د
راتلونکې په اړه داسې هیله لرله:

پل دې بختور شه ناوې مینه کې دې کور شو
نوی اشنایي شوه نوی بل د مینې اور شو
ستا د حسن شمعې چې روښانه په هر لور شو
حسن دې ښکلا دې چیرې مه شه د نظر
پل دې بختور شه ناوې پل دې بختور

او دهغې د واده محفل یې داسې تمثیلوه:

نن چې دې محفل کې خوشحالي ده هم خندا
 خوبسي دې همزولي دې په مينه کړي نڅا
 يې د نجونو ميره ټول دا ستا په تماشا
 رب دې په نصيب کړه په ژوندون کې زيب اوزر
 پل دې بختور شه ناوې پل دې بختور

او په اخر کې دهغې د خوشبختي لپار داسې دوعا کوله:

ناوې نوي ژوند کې خوشحالي دې شه نصيب
 کور دې بختور شه خور اشنا دې شه طبيب
 اور يې چې بليزي پاک الله يې شي قريب
 وي دې په امان کې افغاني بنکلی بشر
 پل دې بختور شه ناوې پل دې بختور

پل دې بختور شه

شپې دې د برات شه شه کلونه دې اختر
 پل دې بختور شه ناوې پل دې بختور

پل دې بختور شه ناوې مينه کې دې کور شو
 نوې اشنايي شوه نوي بل د مينې اور شو
 ستا د حسن شمعې چې روښانه په هر لور شو
 حسن دې بنکلا دې چيري مه شه د نظر
 پل دې بختور شه ناوې پل دې بختور

نن چې دې محفل کې خوشحالي ده هم خندا
 خوبسي دې همزولي دې په مينه کړي نڅا
 يې د نجونو ميره ټول دا ستا په تماشا
 رب دې په نصيب کړه په ژوندون کې زيب اوزر
 پل دې بختور شه ناوې پل دې بختور

ناوې نوى ژوند كې خوشحالي دې شه نصيب
كور دې بختور شه خوږ اشنا دې شه طبيب
اور يې چې بليږى پاك الله يې شې قريب
وى دى په امان كې افغاني بنگلى بشر
پل دې بختور شه ناوې پل دې بختور

*** **

نهمه برخه

زیرگل ته د دوؤ او نیو رخصتي بیا دا موقعه برابره کړه چې د پخوا په شان د کلیوالي ژوند څخه بهر مند شي او د کلیوالو سره راشه درشه ولري ، په غم ، نښادی او ورځنی ژوند کې دهغوسره کور او کلی شي او همدارنگه د اکا سره د کرنې او مالدارۍ په برخه کې مرسته وکړي او خپل د راتلونکي ژوند د ملگري شین خالی د ارمانو او هیلو د ترسره کولو لپاره د هغې په چوپړ کې وي .

شین خالی د زیر گل څخه دا هیله لرله چې د هغې د خورلنډې زرخانگې په واده کې د هغه د پلار سره نژدې سلاکار اوسي ځکه چې زرخانگې مشر ورور ندرلو د همدا وجه وه چې د هغه څخه دا تمه لرله چې هغه به د زرخانگې د پلار نژدی مرستندوی وي . زیرگل هم دا پتيله وه چې د واده په مراسم او تیاری کې د زرخانگې د پلار سره مرسته وکړي .

ما بنام کله چې زیرگل څاروي د کلا انگرې ته راوستل نو په شین خالی یې غږ وکړ چې څاروي په خپلو ځایو کې وتړي ترڅو د هغو لپاره آذوقه برابره کړي .

شین خالی او د هغې مور په گډه څاروي په خپلو ځایو کې وتړل ، زیرگل چې د شوتلو پند تر شا او لور یې په لاس کې وه لمړی یې د شوتلو پند د وچو وښو تر څنگ تر اوږې ښکته کړ او لور یې د دیوال په درز کې خښ کړ او بیا یې شوتله د وچو وښو سره گډه کړه او د څارویو مخې ته یې په کافي اندازه واچوله او خپل څادر یې چې شوتله پکې راوړې وه و څنډه او د کور په انگرې کې چې په گلونو ، توشکو او کټونو سنبال شوی و کیناست .

شین خالی په بیره چای تیار او په پتنوس کې یې د تورو چایو پیاله د مساله دارې گوړې سره د زیر گل مخې ته کیښود .

یو څه شیبې وروسته د شین خالی پلار او مور هم راغله او شین خالی د هغو مخې ته هم د شنو

چایوډ کي پيالې کينډولې .

زيرگل د تورو چايو څښکل عادت درلود ، مگر د شين خالي مور او پلار دشنو چايو څښکل غوره گنل او ويل به يې چې دشنو چايو گتې ډيرې دي خوشين خالي بيا دومره سرپري نه خوراوه هغې ته که تور چای وه او که شين توپيرنه درلود ، څه چې به تيار وه هغې به څښل خوبيا زيرگل او د شين خالي مور او پلار ته خپل د خوښې چای عادت گرځيدلی وه .

زيرگل د چای اخري پياله په سرواړوله چې د کلې د ملا د الله اکبر آواز پورته شو ټولو د جل جلاله او از تر خولې و خوت ، زيرگل خادر او اکايې شړې په اوږه کړه او د جومات په لور روان شول ترڅو د ماښام لمونځ په جمعه وکړي ، دوي په څغرده ځان جماعت او دجمې لمونځ ته ورسوه .

په کلې کې د ماښام لمانځه ته د کلې اوسيدونکي حتمي جومات ته راتلل ، په تيره بيا د کلي سپين گيري او خوانان ځکه چې دورځي له خوا ټول دکار او غريبي لپاره د کلي څخه بهر وتل ، څوک به د بزگري په کارونو بوخت وه ، خوانان به د تعليم او زده کړې لپاره بنوونځيو ته تلل ، په کلې کې تنها دکور ميرمنې او واړه ماشومان پاته کيدل چې په خپلو کې بې راشه درشه لرله او هميش بې بنډار جوړه خوددی بنډارو ترڅنگ دکورد کارونو سنبالول ، د جامو پريمينځل ، پخلې او نور ډير مصروف تونه وه چې دکور بنځو هم په ډير زحمت او کړاونو ورځنۍ چارې تر سره کولې .

سبا د زرڅانگې پلار ، زرڅانگه د شين خالي کورته واستوله چې وگوري که چيرې زيرگل او تره يې په کوروي ترڅو د واده په اړه دهغو سره خپل پروگرام شريک کړي .

د زرڅانگې کور د شين خالي دکور په څو قدمې کې وه پدې توگه په کلې کې د دې دوؤ کورنيو تک راتگ دکلی نورو اوسيدونکو په پرتله ډير و او بنې اړيکې يې ساتلې .

زرڅانگې د زيرگل او دهغه د اکا شتون په کور کې خپل پلار ته خبر ورکړ . هغه هم د ځايه پاڅيد ، پگړۍ يې په سرو تړله ، واسکت يې واغوست او خپله تور بڅنه شړې يې تر ځان چار پيره کړ او د زيرگل دکور په نيت روان شو او هلته په رسيدو دهغو دکور ور وټکوه .

زيرگل دکلا ور خلاص کړ او د زرڅانگې د پلار سره يې روغېر وکړ او هغه ته يې کورته دنوتلو بلنه ورکړه او دکور په انگر کې ورته ځاي برابر کړ .

زیرگل ، دزیرگل اکا ، شین خالی او کاکا ناوي هم د هغه هرکلي ته راغله او د هغه په مخامخ لوري کیناستل .

د روغې نه وروسته شین خالی د چای د جوړولو لپاره لاره او دوي خپل خبري د زرڅانگې د واده په اړه پیل کړې .
په پیل کې د زیرگل آکا د زرڅانگې د پلار څخه داسې وپوښتل ؛
لعل میره !

څنگه شوه د زمانخان آکا سره مو د واده په اړه څه وکړل او څه نتجې ته سره رسیدلي یاست ؟
د زرڅانگې پلار ورته په ځواب کې وویل :

آکا ، که رښتیا راباندې وایې مامله خو جوړه ده ، داسې د جنجال یا ستونځې کومه خبره نشته ، زمانخان هم بد سپری ندې ، که څه هم د زرڅانگې مور یو څه اضافي بوجونه پر هغو ایښې و ، خو کله چې زه خبر شوم ما د زرڅانگې مورته قناعت ورکړ ، اصلي خبره خو داده چې زرڅانگه زموږ یواځینې لور ده ، موږ بل اولاد یا وارث نلرو ، اوس که موږ په ځوم دا بې ځایه مصارف او بوج واچوو نو د هغو راتلونکي ژوند به د کړاوونو سره مخ شي چې دا خبره ما د زمانخان سره هم شریکه کړه او ورته مې وویل څرنگه چې موږ په وې ، د استاسو خپله معامله ده او زه نه غواړم چې پدې برخه کې کوم شرط یا بوج درباندي کېږم ، د بلې خوا د زمانخان آکا دې هم کور اباد وې پوه او مشر سپری دی ، هغه زما ددې فیصلې څخه مننه وکړه او راته یې وویل چې دا زموږ او تاسو د خوښی او دوستی خبره ده ، ستاسو دی کور اباد وي خو موږ هم خپل هوس او آرمان لرو ، زموږ هم دا هیله ده چې زموږ واده او دا خوښی په ښه شان سره تر سره شي ، تاسی تشویش مکوی موږ د کلی رسم او رواج نه سترگې نه شو پتولی هغه څه چې لازمه او زموږ په وس کې پوره وي هغه موږ خپله هم د اټکل لرو چې زموږ د اولادونو دا خوښی په پوره درنښت تر سره شي .

د شین خالی مور په آخر د خبرو کې داسې وپوښتل ؟

لعل میره آکا ، د واده ورځ او نیټه مو وټاکله ؟

د زرڅانگې پلار ورته په جواب کې وویل :

هو د واده ورځ مو معلومه ده ، راتلونکې د جمعې په ورځ که د خدای رضا وې واده دی ، همدا وجه ده چې آکا ، زیرگل او تاسو سره د مشورې لپاره راغلی ییم ترڅو د واده په تنظیم کې له ما سره برخه واخلي .

په همدې ډول لعل میر آکا ، زیرگل ، او دشین خالی مور او پلار د واده پروگرام جوړ او دې پایلی ته سره ورسیدل چې د بنځو مراسم دې د زر خانگې دوی په کور او د نارینه و لپاره د شین خالی دوی په کور کې ځایونه برابر شي او میلمنو ته د ډوډی جوړولو او پخلي کارونه دې هم دلته تر سره شي .

کله چې د زر خانگې پلار د زیرگل او دهغو د خپلوانو د مرستو او ژمنی وعده تر لاسه کړه نو دهغو نه په خوښی سره د خپل کور په لور روان شو .

زیرگل هم خپل څادر په اوږه کړ ، لور او بیل یې واخیست او د باغچې په لور روان شو . هغه د زمانخان اکا ځوی یا د زر خانگې کوژدن ابا سین له ورکتوب څخه پیژنده ، هغه به همیش پالاوی لنگی ترله او جگه شمله به گړ ځیده . نو کله چې په باغچه کې په کار بوخت شو دا زمزمه یې تر خولې شوه :

پدې محفل کې نن خوشاله خوشالي ده
د شمله دار هلک بنادي ده

د زیرگل څخه شین خالی هیله کړې وه چې د زر خانگې واده ته به ښکلې شعر جوړوي چې دا زمزمه د زیرگل لپاره ښه الهام وه کوم چې د هغې په واده کې یې ډالې کړي ، زیرگل د هغې کلپوالي حسن ، خصلت او همدارنگه د واده شپې ته داسې هیله لرله :

ناوکی څومره ښه ښکار یږي
په ناز همزولې یې گډیږي
د هلک کور پرې اباد یږي
په خپل ښایست کې یې خصلت کلیوالي ده
د شمله دار هلک بنادي ده

زیرگل د هغې ښکلا او حسن یې داسې تمثیلوه :

ناوې ښایسته لکه د گل ده
څه د ښایست یې جلوبل ده
دا خوش بویي یې د سنبل ده

خومره بنايسته د غاړې هاريې طلايي ده
د شمله دارهلك بنايي ده

د اباسين او زرخانگې د نيكمرغې لپاره يې داسې هيله لرله :

ناوکی پل دی بختور شه
شپې دې برات ورځ دې اختر شه
ژوند مور و بنانه لکه لمر شه
داز مور هيله ده امید دا مو مرضي ده
د شمله دارهلك بنايي ده

او په اخر کې يې دا دوعا هغو ته د زړه ووتله :

بڼه اوږد ژوندون مو په نصيب شه
بنا د مو هم لري هم قريب شه
مينه مو گل او عندليب شه
اوسې خوشاله دا د الی د افغاني ده
د شمله دارهلك بنايي ده

د الی

پدې محفل کې نن خوشاله خوشالي ده
د شمله دارهلك بنايي ده

ناوکی خومره بڼه ښکار يري
په ناز همزولې يې گد يري
د هلك کور پرې اباد يري
په خپل بنايست کې يې خصلت کليوالي ده
د شمله دارهلك بنايي ده

ناوې بنايسته لکه د گل ده
خه د بنايست يې جلوبل ده
دا خوش بويي يې د سنبل ده
خومره بنايسته د غاړې هاريې طلايي ده
د شمله داره لک بنادي ده

ناوکی پل دی بختور شه
شپې دې برات ورځ دې اختر شه
ژوند مور و بنانه لکه لمر شه
داز مور هيله ده اميد دا مو مرضي ده
د شمله داره لک بنادي ده

بڼه اوږد ژوندون مو په نصيب شه
بناد مو هم لرې هم قریب شه
مینه مو گل او عندلیب شه
اوسې خوشاله دا ډالۍ د افغاني ده
د شمله داره لک بنادي ده

*** **

لسمه برخه

شین خالی

د زرخانگې او اباسین د واده انگازې په کلو او بانډوکې خپرې شوې وې، شین خالی هم د خپلې خورلنډې واده ته تیاري نیولې وه، هغه په تیره اونۍ کې د زیرگل او مور سره د ولایت بازار ته تللې وه او ځانله یې د بزازه هتۍ څخه د جامو لپاره د خپلې خوبې ټوکر او د بنجاري د دوکان څخه رنگارنگ د سینگار سامان رانیولی وه.

د اباسین پلار زمانخان اکاهم د اباسین او د زرخانگې د واده لپاره پوره تیاري نیولې وه او دکلي د نائي په لاس یې ټولو کلیوالو، لري او نژدې دوستانو ته د واده د بلنې کارتونه او خبر لیرلې وه او هغوته دمیلستیا پروگرام جوړ او د هغو د خوشالی لپاره یې مشهوره هنري ډله رابللې وه او دکلي څخه بهر یې دامین ماما د دیرې ترڅنگ په یوه شدياره ځمکه کې ورته ځای برابر او هغه ځای یې په کتونو گلمونو او توشکو فرش او په گیسونو د شپې له خوارو بڼانه کیدو لپاره یې ځوانان په کارگمارلي وه.

د کلي نائي گلاجان چې په گلاجاني مشهور او د غلام بابا ځوي و يوه ورځ د مخه د زمانخان اکا د کلا په انگړ کې ميلمنو ته د پخلي تياري نيولې وه، هغه داسې چې خپل لوی او واړه ديگونه او نور د اړتيا وړ سامان چې په هر واده کې يې ترې کار اخيست له ځانه سره راوړي و او د پخلي لپاره يې څو ځايه لوی او واړه نغري جوړ کړي و او همدا رنگه يې په لويو او وړو ديگونو کې وريجي په گرمو او بو مينځلې او دنرميدلو لپاره يې په اوبو کې ساتلې وې، غوښه يې هم برخې برخې يخني او نرمه کړې وه ترڅو ورسته بيا دنورو کارونو لپاره پوره وخت ولري.

په رښتيا سره هم ټولو کليو الو او د واده ميلمنو ته ميلستيا او هغو ته خوندور خواړه برابرول پوره زيار او منډې په کارلري چې په کلو او بانډو کې د نائيانو د زيار د ستايلو وړ دي.

گلاجان او نورو داشپزې گروپ سهار دوخته د کلی د نائي تر لارښوونې نغري بار او د هر رنگ خوراکنونو د پخولو کار پيل کړې وه، دوه درې ډوله پلونه، قورمه، کوفته، بنډی، بانجان بوراني، سابه، چپس، او سلات او ډير نور هغه حتمي خوراک وه چې تر مازيگره بايد جوړ شوی وای.

مازديگر کرار کرار کلي ته د ميلمنو راتگ پيل شو چې د زمانخان اکا، اباسين او د کلي د سپين گيرو له خوا ورته هر کلی ويل کيده او د ځوانانو له خوا ټاکل شوي ځای ته چرته چې د ميلمنو لپار جوړ شوی وه بدرگه کيدل.

ټاکل شوي کسانو به ميلمنو ته د لاس مينځلو او به وروړلې او نور ځوانانو به د دسترخوان په خوړو خوړو سمبالوه او ميلمانه به ډلې ډلې راتلل او ډوډی به يې نوشجان کوله او بيا به د امين ماما د ډيري په لور د سيل لپاره تلل.

کله چې د ډوډی پروگرام خلاص شو نو د امين ماما د ډيري ترڅنگ د ميلمنو لپاره مو ظفو کسانو چاې او به او چلم گرځاوه ترڅو د ميلمنو احترام يې ساتلې وې.

د کلي او ميلمنو په خيرو کې د خوشالی روحیه دورايه څرگند يده او بنایسته گڼه گوڼه وه. څه شيبه ورسته سازيانو د موسيقي د آلو په سورولو پيل وکړ او بيا گل محمد استاد چې په گلکي مشهور وه او په سيمه کې د ښه شهرت خاوند وه ارمونيه تر غاړه کړه او همدا رنگه د يار محمد استاد د تبلو او از د کلي او سيمی د خلکو تر غوږ شو. سازيانو په وار سره د بهاري، بيرمي، بياگ، کستوري، کليان، اسا، او جوگ په راگونو کې دمقام، غزل، لنډی، چاربيتې، لوبې، بگتی او داستانونه په خپلو خوړو او ازونو کې راغلو ميلمنو او تماشا چيانو ته اورول.

خو شیبې وروسته زیرگل هم د شین خالی د خور لنډې زرخانگې په کور کې چې د ناوې خپلوان او خور لنډې په واده راغلي وې، د ډوډی او نورو مراسمو ورسته د خپل انډیوالانو سره د اباسین د لیدو او هم د سیل په مقصد د زمانخان اکاکلي ته راغلل.

د زیرگل دوستانو د هغه په لیدو هغه ته بڼه راغلاست و وایه او د هغه څخه یې هیله وکړه ترڅو ددوی د خوښۍ لپاره سندري ووايې، که څه هم زیرگل په اوله کې رضایت نه ښوده نو چې کله اباسین د هغه څخه هیله وکړه نو بیا یې ارمونیه خپله کړه او د دي سندري په ویلو سره چې شعر خپله ورته جوړ کړی وه خپل او از پورته کړ.

پدې محفل کې نن خوشاله خوشالي ده د اباسین هلک ښادی ده

ددې سندري په اوریدلو سره د واده گډون کونکو کې شور او احساسات نور هم زیات شول او ټولو ورته په خوشالی لاسونه وپکړول او د واده فضا نور هم توده شوه. زیرگل یو څو نوري سندري وکړې او ورسته یې د دوستانو د تشویق څخه مننه وکړه او د ملگرو سره په کټ کیناست.

په همدې ترتیب د شپې تر ناوخته پورې د واده نور مراسم د ساریانو په خوږو نغمو او سندرو دوام وکړ او ورسته میلمانه په احترام او عزت رخصت او د اباسین د واده خوږه شپه ورته خوږه خاطره پاته شوه.

سبا دورځې ساز او د واده مراسم ادامه درلود، مازدیگر ډولۍ جوړه شوه او د کلي ځوانانو ډولۍ جگه او د ساز په بدرگه د ناوې د راوستلو په نیت د لعل میرا کا د کور په نیت روان شول.

کله چې ورسیدل د کلي ملا د سپین گيرو او میلمنو په گډون د اباسین او زرخانگې شرعي نکاح وتړله او د کلیوالو او د واده گډون کوونکو په گڼه گون کې په ډیره خوښي او خوشالي ناوې په ډولۍ کې سپره او د زمانخان اکا خوښي تر سره او اباسین خپله کوژدنه په کاله کړه.

کله چې د واده مراسم خلاص شول زیرگل د خپلې باغچې په لور روان شو ترڅو د گلونو او ترکاریو خبر واخلي په لاره کې یې د خپل واده په فکر او سوچونو هم غرق وه چې د باغچې په رسیدو یې د شین خالی په یاد دا زمزمه په خوله شوه:

دزره باغچه کې درته گل کر مه

رامبیل، چمبیل، نرگس، سنبل کرمه
دابه وعده راسره گدی دلبرې
دگلو سیل له به راځې دلبرې

زیرگل په خپل تصور کې شین خالی ته داسې پیرزوینه لرله:

د زړه باغچه کې درته خیال جوړوم
د بناپیریو پکې تال جوړوم
زما دا هیله به منې دلبرې
دگلو سیل له به راځې دلبرې

او د شین خالی څخه یې دا تمه لرله:

زما د پاکی مینې بنکلي بن کې
ستا د بنایسته حسن منلي بن کې
د وفلاس به راکوې دلبرې
دگلو سیل له به راځې دلبرې

او پر هغې یې داسې سپارښتنه کوله:

زما د مینې او سرو گلو باغچه
د رنگینو، باغ او بلبلو باغچه
بیا له خزانه به ساتې دلبرې
دگلو سیل له به راځې دلبرې

او په آخر کې یې د خپل د زړه هیله په لاندې بیت ختم او خپل د زړه خبرې یې شین خالی ته په
سوچونو او خیالونو کې داسې ډالۍ کړې:

ترخو پدې باغچې خزان گډ شي
په سرو گلونو مې تالان گډ شي
پاس په لیمو به قدم گدې دلبرې
دگلو سیل له به راځې دلبرې

د زړه باغچه

د زړه باغچه کې درته گل کر مه
رامبیل، چمبیل، نرگس، سنبل کر مه
دا به وعده راسره گدې جانانه
د گلو سیل له به راځي جانانه

د زړه باغچه کې درته خیال جوړوم
د بناپیریو پکې تال جوړوم
زما دا هیله به منې جانانه
د گلو سیل له به راځي جانانه

زما د پاکې مینې بنکلي بنې کې
ستا د بنایسته حسن منلي بنې کې
د وفلاس به را کوي جانانه
د گلو سیل له به راځي جانانه

زما د مینې او سرو گلو باغچه
د رنگینو، باغ او بلبلو باغچه
بیا له خزانو به ساتې جانانه
د گلو سیل له به راځي جانانه

ترڅو پدې باغچې خزان گډ شي
په سرو گلونو مې تالان گډ شي
پاس په لیمو به قدم گدې جانانه
د گلو سیل له به راځي جانانه

*** **

يوولسمه برخه

شین خالی

د زیر گل د دوو اونیورخستی په ختمیدو وه، خو د کلو او بانډو د خوړ او ساده ژوند او د خپلې کوژدنې شین خالی څخه بیا لرې کیدل ورته گرانه خبر وه. خو بله چاره یې نه وه، هغه د خپل روښانه راتلونکې په هیله دا پتلی و چې خپلو زده کړو ته ادامه ورکړي، په همدې هیله مازیگر یې خپل د اړتیا وړ شیان راټول او په سفري کڅوړه یا بیګ کې ځای پر ځای کړل.

سهار د لمانځه وروسته زیر گل د اکا، کاکاناوې، شین خالی او د کلي نژدی انډیو الانو څخه خدای پامانې او دوو عا ترلاسه کړه او د ولایت د مرکز په نیت روان او بیا دهغه ځایه په بس کې له څو ساعته مزل وروسته ځان د پوهنتون لیلیې ته ورساوه. کله چې لیلیې ته ورسید، د خونې انډیولان او یوشمیر همصنفیان یې هم دهغه تر مخه د رخصتۍ څخه راغلي وه چې زیر گل په لیدوله ځایه پاڅیدل او دهغه سره یې تو د روغې وکړ.

زیر گل لمړی خپل کالی په الماری کې ځای پر ځای او بیا یې خپله بستره او الماری تر نظره تیره کړه او تر هغه وروسته د خونې د انډیو الانو سره د دوو اونیو د رخصتیو خاطرې شریکې کړې چې د دوی دا بندار تر ناوخته پورې دوام وکړ.

ماښام زیر گل د سبا ورځې درسي مواد برابر او سهار د خپلې پوهنځي په لور روان شو او د خپل گروپ د نورو محصلینو سره یو ځای یې په درسونو پیل وکړ. زیر گل په همدې ورځ د پوهنځي د تدریسي څانگې څخه دنوی سمستر درسي پلان ترلاسه کړ تر څو د دغه پرگرام په اساس خپل ځان عیار او د دغه فرصت څخه پوره گټه واخلي.

په همدې ترتیب زیر گل هره ورځ د پوهنتون په چاپیریال او محیط کې د نوو درسونو، استادانو، سیاسي او ټولنیزو مسایلو سره آشنا کیده چې په هغه وخت د پوهنتون په ساحه کې مختلف

تنظمي او حزبي فعالتونو جريان درلود او هر تنظيم كوشش كوه چې خپل صفوفو ته ځوانان جلب كړي .

مختلفو تنظيمونو مشخصې موضوعگيری او نظرياتو لپاره كار كاوه چې دكلوباندو ، ولاياتو ، مملكت او په نړۍ كې دخلكو او حكومتونو سياستونو په اړه هرې ډلې خپل نظريې څرگندولې .
اكثرا دا بحثونه په وطن او نړيواله كچې د فقر ، بدبختۍ او بيعدالتۍ په مدار څرخيدل .

يوې ډلې به د يوې سياسي ايډولوژي څخه او بل گروپ به بيا د بلې سياسي موضوع گيری څخه دفاع كوله . ددې حالت څخه داسې معلوميد ه چې مختلفو پارټيو او گوندونو د ځوانانو په مينځ كې دخپلو صفوفو د تقويې په مقصد جدي كار پيل كړي وه . دا بحثونه په زړه پورې په دې وچې هريو به په وطن كې د بدبختيو عوامل په مختلفو نظرونو كې تحليل او ارزيايي كول او ځوانان به يې په وطن كې د يوې عادلانه ټولني د مينځ ته راتگ په مقصد مبارزې ته را بلل او په همدې ترتيب دخپلو علاقې وړ پارټۍ او تنظيمونو كې تنظيمول .

ځينو بيا د اسلام مقدس دين ته د خدمت په منظور او په وطن كې د اسلامي اصولو د تطبيق په مقصد خلك جهاد ته را بلل او ددې ټولو بدبختيو اصلي عامل يې اسلامي اصولونه مراعت كيدو دليل باله او خلك يې ددې مقدس هدف د عملي كولو په مقصد په اسلامي ليكو كې تنظيمول او كفر سره يې د جهاد نارې پورته كړې وې .

ځينې نورو بيا د ماركس او انگلس د ايډولوژۍ طرفداران وه چې هغوى ددې بدبختيو اصلي عوامل په وطن كې د طبقاتي ژوند موجوديت باله او داسې يې تحليل كاوه چې موږ بايد زيربنا يا اساس ته تغير وركړو ، او په وطن كې د عادلانه او انساني ټولني د راوستلو لپاره كار وكړو او د همدې مقصد او هدف لپاره خلك طبقاتي مبارزې ته د صلح اميزه ليارې رابلل .

ځينو نورو بيا د ماركسيستي سياست په تاييدولو سره د قهراميز سياست طرفدارو چې د مایوستانو په نامه ياديدل ، بلې ډلې بيا ددې ټولو بدبختيو عامل د افغانانو په عدم اتحاد كې څرگند او ه او د ټول افغان ملت يووالي او د يو موټي افغانستان د جوړولو ادعا يې كوله او خلك يې اتحاد او اتفاق ته رابلل .

په همدې ترتيب هر ورځ د پوهنتون په ماحول كې محصلينو د داسې بحثونو سره سر او كار درلود چې د ځوانانو د پاكواوسپيڅلو ، ملي ، وطني ، اسلامي او انساني احساساتو په استفادې سره د سياسي پارټيو صفوف ورځ په ورځ تقويه او په وطن كې د ډلو ، ټپلو ، تنظيمونو او گوندونو

لپاره تهداب ایښودل کیده چې دیو واحد وطن، دین او ائین خلک یې په مختلفو ګروپونو پارټیو او تنظیمونو تقسیم او دنفاق او بدبختی کندی ته گذار کړل. زیر ګل د دې ټولو استدلالونو او نظریاتو د اوریدو تر څنګ د ټولو افغانانو د یو مشترک حرکت طرفدار وه او داسې یې پتیلې وه چې ښه به دا وي چې خپل درس او تعلیم ته ادامه ورکړي او د دې لارې خپلو هیوادوالو ته د خدمت مصدر وګرځي، نه د هغه صادرشویو ایدلوزي ګانو څخه چې د پردو په اشاره زموږ پر خلکو تجربه کیدل.

زیر ګل ته هم لکه د وطن نورو بادرده هیوادوالو په څیر دا ناخوالې یې هیڅ نه وې خو هغه نه غوښتل چې ځان په یوه محدوده حلقه کې شامل کړي، هغه د دې طرفدار وه چې د ټولو هغه کسانو سره چې رښتینې احساس ولري او د پردو او صادر شوو حرکتونو په خلاف وي ښه اړیکې وساتي او هغه د ګران وطن، هیوادوالو او د وطن کلیو او بانډو سره مینه لرله او د نیکونو تاریخي کارنامو او لاسته راوړنو ته په درنه سترګو کتل او د غلیمانو شوم اعمال یې غندل او پدې لار کې هر ډول سربښدنې ته تیار وه چې خپل دغه وطني احساسات یې په شعري الفاظو کې داسې زمزمه کول:

دا مود خاپوړو کلی کوردی
 دا مود نیکو د توري زوردی
 ورک به شي غلیم چې مخ یې توردی
 سر به ترې قربان کړم د بدن سره
 مینه مور لرو د خپل وطن سره
 دا وطن په مور باندی ډیر ګران دی
 دا زموږه خوږ افغانستان دی

هغه به د وطن ښکلې طبیعت، باغونه او ځنگلونه په خپل شعر کې داسې ستایل:

لور چې په هوا کې یې بازان ګرځي
 هلته په ځنگلو کې یې زمریان ګرځي
 جوړ په سردرو کې یې طوطیان ګرځي
 مست یې بلبلان د باغ او بڼې سره
 مینه مور لرو د خپل وطن سره
 دا وطن په مور باندی ډیر ګران دی

دازموره خور افغانستان دی

اود خپلو نیکونو او پلرونو افتخارات ، د وطن ملي شخصیتونه او دهغود کارنامونه داسې یادونه کوله:

دا وطن خوشحال غوندي بچيان لري
دلته کې نازو انا لمسيان لري
لوی احمد شاه ستر نوم په جهان لري
ساتو به يې شـاړې د چمن سره
مینه مور لرو دخپل وطن سره
دا وطن په مور باندی ډیر گران دی
دازموره خور افغانستان دی

اودگران وطن افغانستان د مختلفو جغرافیوي موقعتونونه ېې داسې ستاینه کوله :

وگورئ هرات دی که لغمان
یا که نن گرهاردی که جوزجان
پورته قطن که بدخشان
غرونه يې بڼه بڼکاري دمعدن سره
مینه مور لرو دخپل وطن سره
دا وطن په مور باندی ډیر گران دی
دازموره خور افغانستان دی

د وطن هاند او خپاند سیندونه او دریا بونه او دهغو بڼکلا او طبیعت ته داسې تعریف ورکاوه:

وايي هریرود اوبه خوږې لري
سیند د ارغنداب جگې خپې لري
گوره د کنړ سیند څه نخري لري
جوړې ترې بیالي دی د سربن سره
مینه مور لرو دخپل وطن سره
دا وطن په مور باندی ډیر گران دی
دازموره خور افغانستان دی

په آخر کې به پې د وطن د افتخاراتو او د نیکونو په کار نامو داسې ویاړ او یادونه کوله :

دا وطن زموږه افتخاردی
دې کې موعزمت د نیکه پلاردی
دا د افغاني کلتور یادگار دی
لاس په گریبان گرځوله دشمن سره
میننه موږ لرو د خپل وطن سره
دا وطن په موږ باندې ډیر گران دی
دا زموږه خوږ افغانستان دی

گران وطن

دا مو د خاپوړو کلی کوردی
دا مو د نیکو د تورې زوردی
ورک به شي غلیم چې مخ یې توردی
سربه ترې قربان کړم د بدن سره
میننه موږ لرو د خپل وطن سره
دا وطن په موږ باندې ډیر گران دی
دا زموږه خوږ افغانستان دی
لوړ چې په هوا کې یې بازان گرځي
هلته په ځنگلو کې یې زمریان گرځي
جوړ په سردرو کې یې طوطیان گرځي
مست یې بلبلان د باغ او بڼې سره
میننه موږ لرو د خپل وطن سره
دا وطن په موږ باندې ډیر گران دی
دا زموږه خوږ افغانستان دی
دا وطن خوشحال غوندي بچیان لري
دلته کې نازو انا لمسیان لري
لوی احمد شاه ستر نوم په جهان لري

ساتو به يې شـاړې د چمن سره
مینه مور لرو دخپل وطن سره
دا وطن په مور باندې ډیر گران دی
دا زموږه خوږ افغانستان دی
وگورئ هرات دی که لغمان
یا که نن گرهاردی که جوزجان
پورته قطن که بدخشان
غرونه يې بڼه بڼکاري دمعدن سره
مینه مور لرو دخپل وطن سره
دا وطن په مور باندې ډیر گران دی
دا زموږه خوږ افغانستان دی
وايي هریرود اوبه خوږې لري
سیند ارغنداب جگې خپې لري
گوره د کنړ سیند څه نخري لري
جوړې ترې بیالي دی د سربن سره
مینه مور لرو دخپل وطن سره
دا وطن په مور باندې ډیر گران دی
دا زموږه خوږ افغانستان دی
دا وطن زموږه افتخار دی
دې کې موعزمت دنیـکه پلاردی
دا د افغاني کلتور یادگار دی
لاس په گریبان گرځوله دشمن سره
مینه مور لرو دخپل وطن سره
دا وطن په مور باندې ډیر گران دی
دا زموږه خوږ افغانستان دی

دولسمه برخه

شین خالی

زیرگل ته د پوهنتون چاپیریال د پوهې ، تعلیم او تربیې ماحول وه چې هره ورځ به د نوو درسي موادو او همدا رنگه د پوهې او علمیت دبا کرکتره ځوانانو ، استادانو او دوستانو سره آشنا کیده چې د هر چاه سره به پې په پراخه تېږه او بڼه سلوک رفتار کاوه او همدا وجه وه چې په ډیره لږه موده کې د ډیرو مخلصو او ریښتینو دوستانو او ملگرو سره آشنایې پیدا کړه او د دوستانو په مینځ کې د ښه ادبي او اجتماعي کرکتر خاوند شو .

شین خالی هم چې د زیرگل لري والي زوروله د زیرگل دا هیله یې عملي کړې وه چې د لیک لوست په کورس کې ځان شامله کړي ، هغه به هره ورځ د کلي د نجونو سره د لیک لوست کورس ته تله . ددې کورس ښوونکې د شین خالی نژدې خور لنډه زرخانگه کوم چې د سواد او زده کړې مسؤلینو ته زیرگل او د کلي اوسیدونکو وړاندیز کړی وه مقرر شوې وه .

زرخانگه کله چې د دولسم ټولگي څخه فارغه شوه ، ورسته په عالي دارلمعلمین کې شامله شوې وه خو یو کال وروسته دیوڅه ستونزو پر بنا ونشو کړای خپلې زده کړې ته ادامه ورکړي چې د سواد آموزی د کورسونو په مخکې وړولو کې د هغې ټاکنه مناسب او په ځای چانس وه د کلي ښځینه د سواد او زدکړې په کورسونو کې .

شین خالی او نورو خورلنډو یې په شوق درسونو ته را تله چې په ډیر لږ وخت کې یې د الفبا د تورو سره آشنایې پیدا کړې وه او حروفونه یې یو د بل سره وصل او ورو ورو لوستل او هغو ته دا تمه او اطمینان پیدا شوې وه که د خدای رضای ډیر زړه د سواد او زدکړې خاوندانې شي .

په همدې ترتیب ژوند خپل پراونه تیروول او پدې فاني نړۍ کې هر څوک په خپلو خولو لوند او هرچا

د خپل خوشاله راتلونکې په هیله خپلو هلو ځلو ته ادامه ورکوله او پدې هیلو او ارمانونو کې شین خالی او زیرگل هم د روښانه راتلونکې په هیله شپې او ورځې تیروي.

زیرگل لاد خپل خپلو لوړو زده کړو څلورم کال نه وه ختم کړی چې د ژوند دنوو ستونزو سره مخامخ شو، هغه داسې چې اکا یې د اوږد عمر هلو ځلو ورسته چې روزگار په ملا کړوپ کړی وه نور نشو کولای د ستونزو سره مقابله وکړي، دهغه سن او سال او دهغه صحې حالت د اطمینان نه وه، که څه هم شین خالی او مور یې څو واري طبیبانو او د ولایت د روغتون ډاکترانو ته بیولی وه خو هغه په داسې نا علاجه مرض پروت وه چې د معالجې چانس یې کم وه چې ورسته د څو هفتو دهغه د مرګ احوال د زیرگل تر غوږو ورسید.

زیرگل ددې خواشینې کونکې خبر د لاسه کولو سره سم د پوهنتون ادارې ته لاراد هغو د مشورې او اجازې وروسته ځان کلي ته ورساوه او په ډیر اعزاز او قدر سره یې د خپل تره چې د پلار حیثیت یې ورته لره جنازه جگه او د تدفین مراسم تر سره کړل او د شین خالی او کاکا ناوې د راتلونکې ژوند په فکر کې پاته شو.

شین خالی ته د پلار او دهغې مور ته د خاوند مړینه ډیر لویه ضایعه وه خو دا هرڅه د رب کارونه دي، څه چې د خدای رضا وی هغه کیږي او انسانان پدې کې هیڅ نشي کولای غیر له دې څخه چې د لوی خدای له درباره هغه او ټولو مسلمانانو ته دې د مغفرت دعا وکړي.

زیرگل د یوه اونۍ په جریان کې د ماتم وروسته خپلو درسو ته راغې او د پوهنتون د لیلیې په جومات کې هم د فاتحې مراسم تر سره کړل چې د پوهنتون ډیری محصلین، استادان، کارکونکو او د زیرگل دوستانو پدې مراسمو کې برخه واخستله.

ماښام د مراسمو ورسته زیرگل د پوهنتون د لیلیې خونې ته راغې او د شین خالی او دهغې د مور راتلونکې ژوند په فکر کې ډوب شو.

زیرگل ته دا موقه ډیره حساسه وه، او نه پوهیده چې څه وکړي، له یوې خوا تحصیل او د بلې خوا شین خالی او کاکا ناوې او دهغو جوړ، ناجوړ او یواځې توب، کلی، پوله او پتی دا هغه مسایل وه چې زیرگل باید یو معقول او منطقي لاره ورته غوره کړې وای، کله به یې له ځانه سره دا تصمیم نیوه چې درس او تحصیل پرېږدي او کلي ته لاړ شي او هلته په خپلو کروندو کې کار وکړي، د بلې خوا دهغه د اڅلور کلن درس او تحصیل او دهغه راتلونکې دا هغه پوښتنې وې چې هغه یې تر سبا خوب ته پرې نښود او سبا په پریشانه افکارو د درس په لور روان شو.

زیرگل تمامه ورځ په همدې سوچونو کې ډوب او دحل منطقي ليار لستوله او هر چا مختلف وړاندیزونه ورته کول خو د شین خالی او اکا ناوې تنها پرینسودل په کلې کې یې ورته مشوره نه ورکوله او د یو معقول تصمیم نیول یې ورته توصیه کوله .

د زیرگل کله چې درسي پروگرام پای ته ورسید خپلې خونې ته راستون شو ، درسي کتابونه یې په الماری کې ځای پر ځای کړل او د خونې نظم یې برابر کړ او څه دمې ورسته د مازیگرد لمانځه لپاره یې تیاري ونيوله ، اودس بې تازه کړ او د پوهنتون جومات ته لاړ او د لمانځه د ادا کولو وروسته یې لوی رب ته د دو عالا سونه جگ او داسې دوعا وکړه .

پاکه ربه !

ته هغو ته عزت ورکوي کوم چې ستا په لارې سم وي او هغوی د ذلت سزوار دي کوم چې ریا کاران دي .

عزت یې شې نصیب چې ربه ستا په ليارې سم دي
ذلت په هغه چا چې د ریا په ليارې سم دي

پاکه خدایه !

ژوند په تیریدو دي خو سر لوري د هغوده چې ستا په پا کې او محمدي لارې سم وي .

تیرېرې قافلې د زمانې نن او سبا کې
سر لوري به وي څوک چې د الله په ليارې سم دي

لویه ربه !

تا انسانان اشرف المخلوقات پیدا کړي نو لازمه ده چې ستا بنده گمان ځانله داخرت تحفه برابره کړي .

انسان لري ډیر لوره مرتبه تر بل مخلوقه
زیبیرې ورته کړه چې د عقبا په ليارې سم دي

الهی !

زاهد په عبادت د زهد مرتبې ته او سخي په سخاوت دستا د زړه رضا حاصلول غواړي ، هغه

سجدي او هغه سخاوت چې خاص ستا د رضا لپاره وي خدايه په خپل دربار کې قبول وگرځوي .

زاهد په عبادت رسي د زهد مرتبې ته
سجدي يې شې پخې چې درضا په ليارې سم دي
سخي په سخاوت باندي حاصل د زړو رضا کړي
منلی به وي څوک چې د سخا په ليارې سم دي

الهي !

ژوند عبث تيرول متاع نلري او مورته دا وس او توان را کړې چې د عمر تر پايه د مصطفى ص
دپاکې او سمې لارې پيروان او صادق مومنان وگرځو .

ژوندون هسې عبث چې تيروي متاع يې څه ده
پيرو د سمې ليار د مصطفى په ليارې سم دي

لويه ربه !

ستا دربار ته مې ددو عا لاسونه جگ کړي چې زموږ مړي وبنښه او مورته دا توان راکه چې د ژوند
په ستونزو کې ستا د رضا او ترحم نه هميشه برخورداره اوسو .

درگا ته دي الله زه افغاني لاس په دعا يم
مطلب ته رسي څوک چې د دعا په ليارې سم دي

سمه ليار

عزت يې شې نصيب چې ربه ستا په ليارې سم دي
ذلت په هغه چا چې د ریا په ليارې سم دي
تيرېږې قافلې د زمانې نن او سبا کې
سر لوري به وي څوک چې د الله په ليارې سم دي
انسان لري ډير لوړه مرتبه تر بل مخلوقه
زيبېږې ورته کړه چې د عقبا په ليارې سم دي
زاهد په عبادت رسي د زهد مرتبې ته

سجدې يې شې پخې چې درضا په ليارې سم دي
 سخي په سخاوت باندي حاصل د زړو رضا كړي
 منلی به وي څوك چې د سخا په ليارې سم دي
 ژوندون هسې عبث چې تيروي متاع يې څه ده
 پيړو د سمې ليار د مصطفى په ليارې سم دي
 درگا ته دي الله زه افغاني لاس په دعایم
 مطلب ته رسي څوك چې د دعا په ليارې سم دي

ديار لسمه برخه

شین خالی

زیر گل وروسته له ډیر غور، دملگرو دڅرگندونو او مشورو څخه دې پایلې ته ورسید چې د اکا د مړینې وروسته به په کلي کې د شین خالی او د کاکا ناوې یوازې پرینودل سمه خبره نه وي، همدا وجه وه چې دا یې وپتیله چې د پوهنتون لیلیه پرېږدي او د پوهنتون په نژدې سیمو کې کرایي کور پیدا کړي او خپله کوژدنه شین خالی او د هغې مورد کلي څخه راوړي او دلته نوی ژوند پیل کړی ترڅو له یوې خوا خپلو زده کړو ته ادامه ورکړي او له بلې خوا شین خالی او د هغې دمور څخه مطمئن شي او د ژوند په ستونزو او خوبنیو کې دهغو څخه له نژدې نه څارنه او لاس رسی وکړي.

زیر گل سره پدې برخه کې دهغه دوستانو په تیره بیا د خوني ملگرو ډیرې مرستې وکړي، کرایي کور یې ورته پیدا کړ او د کلي څخه د کور په کچه او د اړتیا وړ توکو په انتقال کې پوره لاس ورکړ، هغه داسې چې دا ونی. په آخرو رخصتیو کې یې یولوې بس موټر په کراکړ او د زیر گل سره یوځای

کلي ته لارل او د هغو بار او بستر او د اړتيا وړ ټوکي يې راټول او په بس کې ځای پرځای کړل او همدارنگه د دهقان او زيرگل په مشوره دهقان يې د زيرگل دوی کلاته کډه کړ ترڅو د څارويو ، ځمکو او کلا څخه څارنه او سرپرستي وکړي .

کله چې د زيرگل کډه بار شوه ، دکلي او سيدونکې زاړه ، ځوانان ، ماشومان او د شين خالی خور لنډې بې مخه بڼې او خداي پاماني ته راغلي وې ، د کلي خلک د هغو په جلا کيدو ډير خواشيني

او خفه شوي وه او د حسرت او بڼکې بې ترسترگو تويدلې ، خود شين خالی خور لنډو او يو شمير د کلي بڼځو بيا په چيغو چيغو ژړل چې په رښتيا سره دکلي والي ساده او بې الايشه ژوند د زړونو پاکوالي او د صداقته ډکه فضا پداسې حالت کې د ورايه په سترگو کيده .
شين خالی او موربې د دوستانو سره د خداي پاماني غيږې ورکړې او په غمزپلی او د تاثره ډک حالت کې بس ته وختل او د مرکز په لور بې حرکت وکړ او دکلي خلکو د تبرک په دود د دوی د امن په دعا په دوديزه توگه سپينې او روڼې اوبه په هغو پسې وشيندلې .

شين خالی او مورته بې په اوله کې ښاري ژوند ستونزه مند وه ، هغودکلي او ښاري ژوند تفاوتونه له نژدې احساسولې ، دلته نور دکلا د انگر په خير د تنور لمبې نه جگيدې او د شين خالی خور لنډو هغې ته دخميره شوو او ورو ځغالي نه برابرولې او نه شين خالی په تنور کې د ډوډې د پخولو لپاره سر په پورني تړه بلکه خوږې ډوډې يې نژدې د ډوډې پخونې هتې څخه رانيولې .
دلته نور دکلو خلکو سره د شيروار لپار دکټې وهلو حاجت نشته وه او نه د لوشلشوي غوا شدي په نغري ويشول کيدې ، دلته هر څه دکلو څخه راتلل او نژدې هتيوالو مستې او شدي د خرڅلاو لپاره لرلې .

دلته نور د دامان ځمکو ته د هر قسم سبولکه ورځارې ، ليچې ، څارمې ، اخنک ، غنم رنگی ، تازه شوتلو او ترکاريو راټولولو حاجت نه نشته وه ، دلته هر رنگ ميوې ترکاريو او حبوبات د نژدې پلورنځيو څخه ترلاسه کيدې . دلته ښاري ژوند ځانله ډيري اسانتياوې لرلې خود کلي ازاده هوا او فضا او کليوالي ژوند او خوند بيا کم رنگه وه .

شين خالی او موربې ورو ورو د ښاري ژوند سره اشنا بې ترلاسه کوله ، اوس نور نوزير گل ته حاجت نه وه چې د درس څخه وروسته کور ته خرڅ راوړي بلکه شين خالی خپله د بازار څخه د اړتيا وړ مواد را نيول .

شن خالی او موربې ځانله نوي دوستان پيدا کړي وه او د گاونډيانو سره بې راشه درشه لرله خودا

راشه در شه د کلي په پرتله تريوه حده بله بڼه اورنگ درلود.

په همدې ډول زيړگل خپل تحصيل تر شپږم کال او بيا يو بل کال چې هغه هم د پرکتیک يا عملي ډاکټري دوره وه د خپل کوژدنې او کا کا ناوې سره په مرکز کې تير کړل چې بيا زيړگل پس له پرکتیک او عملي دورې نه له ډيره زحمتونو او کړاوونو سره په ډير متانت او په لوړه کچه د طب د پوهنځي د فراغت د پيلوم تر لاسه کړ.

زيړگل تر فراغت وروسته د کا کا ناوې سره په مشورې دې نتجې ته ورسيدل چې د خپلې کوژدنې شين خالی سره د واده مراسم په خپل کلي کې په شور او شوق د دوستانو او عزيزانو سره يو ځای تر سره کړي چې په همدې مقصد د وظيفې د ځای تر ټاکنې پورې کلي ته راغلل تر څو په خپل کلي کې د واده تياری ونيسي.

کلي ته په رسيدلو د کلي د اوسيدونکو سره د روغبړ وروسته زيړگل، شين خالی او مورويې د کلي هديرو ته لاړل، د اکا او ټولو مسلمانانو روح ته يې د دو عا لاسونه جگ او دلوی خدای له درباره څخه يې هغو ته د فردوس جنت هيله وکړه او تر هغه وروسته په خپلو ځمکو او کروندو وگرځيدل او دلوی خدای شکران يې ادا کړ چې بيا ورته دا موقع برابره شو چې بيا په خپلو ځمکو، کلو او بانډو راغلل او کليوالی ژوند د نعماتو څخه برخه مند شول.

زيړگل، شين خالی او مورته يې د کلي اوسيدونکو د هغو بيرته کلي ته د راستنيدو په وياړ په وار سره ميلمستياوې جوړې کړې او هغوی يې ونازول.

يوه اونۍ وروسته زيړگل، کا کا ناوې، شين خالی او خور لندې يې د کلي د يو شمير نور دوستانو سره د ولايت بازار ته د واده د خريد په مقصد لاړل او تر ناوخته يې هغه د واده ضروري شيان راو نيول کوم چې زيړگل او کا کا ناوې دمخه په لست کې ياداشت کړې وه خو د هر ټوکي په خريد کې د شين خالی او د هغې د خور لندې خونبه حتمي وه.

کله چې زيړگل د واده ټوکي کورته ورسول نو د نيکه بن ته لاړه او د بن په صوفه کې خبل خادر هوار کړه او د څو شيبو د آرام په هيله سر په تيگه کيښود او د کليوالی ژوند، خوند او دوستانو سره د تنگ ټکور په اړه يې داسې زمزمه تر خولې ووتله:

محفل چې د يارانو تنگ ټکور سره مزه کا

خوښي او خوشحالي د كلي كور سره مزه كا

زيرگل چې د شين خالي تل خاطر ساته ، دهغي د جگي پوزي د چارگل بنكلاه داسي ستايله :

پروا مي د اشنا په خان منلي ده نو خكه
ليلاخيالي چارگل په پزي سپور سره مزه كا

هغه د ژوند او د ژوندانه كار ، زحمت او ستړيا داسي تعريفوله :
د ژوند په اوږدو لارو منزلونو او ستړيا كي
دا ټول جار او جنجال بيا د زړه زور سره مزه كا

زيرگل په ژوند كي د يو تحرک ، شور او شوق په اړه داسي ويل :
خوك ناست دي غمازي كاخوك د بنكلو سوداگردي
دا ژوند او كارو باريبي شوق او شور سره مزه كا

او دخپلي شين خالي د قد ، قامت او بنكلا داسي زمزمه كوله :
خواني چې مي ديارقد او قامت سره بنكلا ده
خالونه يي په مخ كي دري څلور سره مزه كا

او په اخر كي يي دخپل مينې شين خالي په ليدو دهغي په اړه داسي اظهار كاوه :
ديدن ته چي د يار په افغاني وعده ورځمه
سور شال يي پلو داره په سر خور سره مزه كا

غزل

محفل چې د يارانو تنگ ټكور سره مزه كا
خوښي او خوشحالي د كلي كور سره مزه كا

پروا مي د اشنا په خان منلي ده نو خكه
ليلاخيالي چارگل په پزي سپور سره مزه كا

د ژوند په اوږدو لارو منزلونو او ستړیا کې
دا ټول جار او جنجال بیا د زړه زور سره مزه کا

څوک ناست دی غمازي کا څوک د بنکلو سوداگر دی
دا ژوند او کارو باریې شوق او شور سره مزه کا

ځوانی چې مې دیارقد او قامت سره بنکلا ده
خالونه یې په مخ کې درې څلور سره مزه کا

دیدن ته چې دیار په افغاني وعده ورځمه
سور شال یې پلو داره په سر خور سره مزه کا

څوارلسمه او وروستی برخه

شین خالی

ډاکټر زيرگل د واده لپاره پوره تيارې نيولې وه ، هغه د کاکا ناوې په مصلحت د حاصلاتو د زيرمو د خونې څخه د واده د اړتيا وړ وريجې ، او په اونورې غلې ، دانې د بزگر په مرسته د تللو وروسته اشپزې ته سپارلې وې او همدارنگه د خپلو څارويو څخه يې توربخن سخوندر او يو ترکي وری حلال او غوښه يې د پخولو لپاره برخې برخې کړې وه .

هغه د واده کارتونه د کلي د نايي په لاس نژدې او لرو دوستانو ته ليرلې وه او هم د بنځينه ميلمنو لپاره يې د زړښتې دپلار لعل مير آکا کورچې په گاوند کې وه فرش او سمبال کړی وه او همدارنگه د نارينه ميلمنو لپاره يې د آکا په بڼ کې چيرته چې د پخلي کارونه هم ترسره کيدل ځای برابر کړې وه او د تنگ ټکور لپاره يې مشهور سندرغاړي گل محمد استاد چې په منطقه کې د پوره شهرت خاوند وه د محلي سندرغاړي سره چې په گلرنگ مشهور وه بيانې کړې وه او د کلا بهر يې ورته ځای په گلمونو ، توشکو او کټونو سمبال کړې وه .

مازيرگر ميلمانه ورو ورو په راتلو پيل وکړ چې د ډاکټر زيرگل او د کلي او سيدونکو به ورته هر کلي وايه او سمبال شوې ځای ته به بدرگه کيدل او هلته د هغو د ناستې سره سم موظفو کسانو به د لاس پرمينځلو او به راوړلې او د ډوډۍ سررشته به ورته ونيول شوه . کله چې به ميلمنو ډوډۍ نوش جان کړه تر هغه وروسته به د تنگ ټکور ځای ته بدرگه کيدل او هلته به د چای ، اوبو او چلم تدابير ورته نيول کيده او موظف کسانو به د ميلمنو خيال ساته .

څه شيبې ورسته د ميلمنو د خوښې لپار سازيان راغله ، گلکې استاد او گلرنگ سره آرمونې تر غاړې کړې او مستې بگتې ، چاربيتې او داستانونو په ويلو سره د حاضرينو له خوا په چک چکو

بدرگه كيدل .

د واده مراسم تر ناوخته دوام درلود ، هلته د زرخانگې پلار لعل مير آكا په كور كې چې د بنځينه ميلمنو لپار تيارې نيول شوي وه ، د شين خالي د واده مراسم هم هلته تر سره كيدل ، چې د شين خالي خور لنډو د كلي بنځو او نژدي دوستانو سره د دريا په وهلو ، سندرو او نخا محفل ته خوشاله بڼه وركړې وه .

په همدې ترتيب ټنگ ټنگ د شپې تر ناوخته دوام وکړ ، دنژدي كليو ميلمانه ورو ورو په رخصتيدو شول .

سبا د چای او سبانه ناري وروسته د كلي ملا ، سپن گيري ، نژدي دوستانو او مشرانو په گډون د ډاکتر زيړ گل او شين خالي نكاح د اسلامي اصولو سره سم و تر له چې دنكاح ورسته د دوستانو له خوا ډاکتر زيړ گل ، شين خالي او مور ته مبارکي وويل شوه ، حاضرينو په ناوي او ډاکتر زيړ گل نقل ، پتاسې او ميده پيسې وشيندلې او سازيانو بيا خپل ټنگ ټنگ د واده وركړ چې د كلي فضا د خوبني او خوشالي فضا گزيدلې وه .

مازيگر ځوانانو ډولې جوړه كړه او د لعل مير آكا كورته لاړل او ورسته له يولي مراسمو شين خالي په ډولې كې سپره او خپل پلارني كورته د ساز ، سندر او خوشحاليو په بدرگه راوستله چې په همدې ترتيب ډاکتر زيړ گل او شين خالي پس له كلونو زحمتو او كړاونو خپل پاكو هيلو او ارمانو ته ورسيدل .

د شين خالي او ډاکتر زيړ گل لا د واده شپې مياشتې نه وې تيرې شوې چې په هيواد كې د پردو مداخله گرانو او كورني خرڅ شوو د افغان او افغانيت د بنمنانو زموږ د بې گناه خلكو په كلو او بانډو داسې لوبې او محشر جوړ كړ چې زموږ ډير بې گناه خلك پې شهيدان ، معيوب او د وطن خڅه پې ا جباري مهاجرتونو ته اړ باستل چې زيړ گل ، شين خالي او د كاكا ناوي هم د دې ناتار په پايله كې گاونډ ملك ته مهاجر او د افغانانو په كمپونو كې هستوگن شول .

ډاکتر زيړ گل او شين خالي ته پس له څو مياشتو په مهاجرت كې خدای يوه لور په نصيب كړه چې بنايسته نوم يې پرې كينبود او بنايسته لكه د خپل مور شين خالي بنكلي نجلكي وه . زيړ گل ته د اد كمپونو ژوند لكه د كمپ نورو او سيدونكو افغانانو په شان د كړاو ډك ژوند وه او پس له ډيرو انديبنو دي پايلې ته ورسيد چې په هر ډول وې ځان له دې بد حالتو وباسي چې پس له ډيرو هلو ځلو زحمت او كړاونو د خپل لور ، شين خالي او كاكا ناوي سره ځان اروپايي هيواد ته

ورساوه چې ورسته له ډيرو پښتنو ، منډو او رامنډو ورته د اقامت يا اوسيدنې اسناد او اجازه ورکړل شوه .

ډاکتر زيرگل اوس په اروپا کې ډاکتر نه بلکه په يورستورانت کې په مشقته کار و بوخت او د مهاجرت شپې او ورځې سبا کوي .

د تأسف خبره خو داده چې زموږ ډير شمير هيوادوال د پوهې ، تعليم او د مسلک خاوندان چې په وطن کې د ملت په مصرف د پوهې او مسلک رتبې ته رسيدلي دي په غير مسلکي او شاقه کارونو بوخت دي چې د ډاکتر زيرگل او شين خالی د ژوند کيسه ددې خبرې يوه ژوندۍ او وره شانې بيلگه ده .

زيرگل په مهاجرت کې دکار او زحمت تر څنگ دخپل پولې ، پتې او کورچې دوخت زور واکانو ترې غصب کړې وه په شاعرانه احساس داسې يادونه کوي :

زموږ دکلي هغه کور
هغه خټين ديوال کې لور
هانغری دلرگو اور
چارانه واخسته په زور؟

هغه دخپل دکلي دکور ماحول داسې تمثيلوي :

دکور په مينځ کې وه بياله
هادانگورو بڼه چيله
پکې يونسکلي شان حجره
اوس بې احتياج کرلو دنور
چارانه واخسته په زور؟

د کلا د باغچې او حجرې په اړه تير وختونه داسې يادوي :

بنکلي باغچه دمیلمنو
دڅڼه ورو شا څلمو
وه دخونبۍ او بدو شپو

اوس راته پاته دی پیغور
چارانه واخسته په زور؟

او د لوتمارو چور او چپاول ددوی په کور او هستي داسې بیان کوي:
چا ترینه ویوړې دروازي
هم بې کرکې ماتې بنیښې
نې د تنور خيژي لمبې
اوس لوتې لوتې دی نسکور
چارانه واخسته په زور؟

او خپل د مهاجر ژوند راتلونکي ته داسې د شک په سترگو گوري:
یمه محتاج د بل وطن
نه مې شته کورنه مې مدفن
وي به د هجر خانکندن
مات زړونه څنگه شي تکور
چارانه واخسته په زور؟

زیر گل دلوی خدای په دربار کې د دعا لاسونه اوچت او دا دوعا وکړه :
رېه مور ستا یو بنده گان
له تانه غواړو مور امان
یو زوریدلې په بد شان
که ته زموږه شي غمخور
چارانه واخسته په زور؟

او په آخر کې بې د وطن د آبادي او سولې لپاره داسې هیله وکړه :
چې گران وطن موشي آباد
دغه غمجن زړونه شي بناد
د سره جوړ شي دا بنیاد

افغاني بياشو کلي کور
چارانه واخسته په زور؟

زموږ د کلي هغه کور

زموږ د کلي هغه کور
هغه ختین دیوال کې لور
هانغری د لرگو اور
چارانه واخسته په زور؟

د کور په مینځ کې وه بیاله
هادانگورو بڼه چيله
پکې یو بنکلي شان حجره
اوس پې احتیاج کړلو دنور
چارانه واخسته په زور؟

بنکلي باغچه دمیلنو
دڅنډه ورو شا ځلمو
وه د خونې او بدو شپو
اوس راته پاته دی پیغور
چارانه واخسته په زور؟

چا ترینه ویورې دروازي
هم پې کرکې ماتې بنیبنې
نې د تنور خيژي لمبې
اوس لوتې لوتې دی نسکور
چارانه واخسته په زور؟

يمه محتاج د بل وطن
نه مې شته کورنه مې مدفن
وي به د هجر خانکندن
مات زړونه څنگه شي ټکور
چارانه واخسته په زور؟

رېسه مورې ستا يو بنده گان
له تانه غواړو مورې امان
يو زوريدلې په بد شان
که ته زموره شي غمخور
چارانه واخسته په زور؟

چې گران وطن موشي آباد
دغه غمجن زړونه شي بناد
د سره جوړ شي دا بنياد
افغاني بيا شوکلی کور
چارانه واخسته په زور؟

د شين خالی کیسه د انځوريزې شاعری یوه ژوندی بیلگه .

افغاني حسن جوړ شنو خالو دی
چې بې وړی زرگی په پلمو دی

درنو لوستونکو !

شین خالی، دهیواد د معاصر شاعر اولیکوال د بناغلی سمیع الدین افغاني یونوی اثر دی چې د ادب مینه والو ته یې وړاندې کوي .

هو ! د بناغلی سمیع الدین افغاني څیړنیز ، علمي او ادبي اثر چې د لیکوالی او شاعری په تاریخ کې یوه نوې پاڼه ، روش او لاره په گوته کړې ده چې شعر بې د شاعر د خیال د دنیا څخه د تصویر او حقیقت په شکل ژوندی ترسیم کړی دی .

ددې اثر په روان کې شین خالی د زړه راز او نیاز د خپلې مور سره په لاندې ډول شریکوي :

خان چې مې سینگار کړه بیانو ځمه د گدر په لور
مورې د همزولو سره نن د ماز د یگر په لور
دیر به شم خوشحاله چې دیار شم د نظر په لور
اچوم ټکریسی چې افغاني کلتور مو بڼکلی دی
مورې بڼجاره ماما راغلي دی

دا هغه نوې تگلاره ، روش او سبک دی چې معاصرو اوراتلونکو ځوانو شاعرانو ، لیکوالانو او خوږ ژبي هنرمندانو لپاره ددې عصر د سمندر د څپانده څپو څخه ساحل ته در سیدلو لار هواروي . ددې اثر په لوستلو د هغه لارښود د اصولو په رڼا کې چې افغاني صیب په گوتو کړي تر اوسه پورې داسې نسخه او لارښود لا چا پخوا اوبیا تر دې دمه نه دی وړاندې کړی . چې وروسته لدې به ځوان لیکوالان ، شاعران او خوږ ژبي هنرمندان ترې لازمه گټه اخلي .

پدې اثر کې هغه حساس او په زړه پورې ټکیو ته لاس ورغزول شوی چې په هغه کې خیال او فکر ته کوم چې د شاعر په شعر کې انځور شوی ، د عمل جامه اغوستی او هغه انځور چې لوستونکو او اوریدونکو نه شو کولای په شعر او اواز کې ژوندی مجسم کړي ، ده ورته علمي نسخه لیکلی او هغه نامرئی او مجهوله غوټه بې په ډیر روښانه ډول پرانیستی ده چې د شعر او ادب په دنیا کې یو نوې بدلون گنلای شو . دیلگې په توگه د شین خالی ناول چې یو انځوریزه او د شاعر ریښتیني داستان دی ، د زمان او وخت د ناخوالو او محدودیتونو ، رسم ، رواج او کلتوري بندیزونو پر بنسټ بل رنگ بل نوم بل زمان او بل مکان ورته ورکړ شوی دی .

د بناغلی سمیع الدین افغاني په دی اثر کې اصلي هیرو او اتل نه شو کولې چې حقیقت په اصل رنگ بیان او مجبوریتونو دده شعر او داستان د خیال او فکر په ټال کې انځور کړي او یا دا چې یو سلسله محدودیتونو او تنگ ماحول ، لرې والی او فراق ، عنعنې او رواجونه شاعر خپل د زړه او فکر احساس د قلم په ژبه انځور او تصویروي ، لکه چې وایې:

راشه چې سپرلی دې شم گلزار دې شم
 راشه چې د بدې ورځې یار دې شم
 ستاد پاکې مینې محبت کې یار
 ژوند شمه وړمه شمه بهار دې شم

یا وایې:

نه شته بله لار ، نه بل تدبیر چیرې
 راشه چې مرهم دې شم قرار دې شم

ولې افغاني صیب دا د قفس دروازه ور خلاصه ، بندونه او دیوالونه ئې ورونړول او وی شو کولای چې ددی اثر په رڼا کې خیال او فکر ته د عمل جامه ور په ځان کړي او حقیقي انځور او تصویر

لوستونکو او اوریدونکو ته ور په لاس کړي، لکه د شین خالی کوژدن زیرگل چې دهغې په وړاندیز او خوبه د شین خالی د خورلنډې زر خانگې دواډه لپاره څه وليکي او دهغې دواډه په محفل کې د ساز او اواز سره یو ځای دهغه د خوبني په شپه کې یې په خپل خواږه اوز کې مینه والو ته واوروي:

شپې دې د برات شه شه کلونه دې اختر
پل دې بختور شه ناوې پل دې بختور

پل دې بختور شه ناوې مینه کې دې کور شو
نوي اشنایي شوه نوی بل د مینې اور شو
ستا د حسن شمعې چې روښانه په هر لور شو
حسن دې ښکلا دې چیرې مه شه د نظر
پل دې بختور شه ناوې پل دې بختور

هو! که زموږ معاصره شاعران او لیکوالان د افغاني صیب د نوی تگ لاری پر بنسټ خپل اشعار د قیود او بند څخه وکارې زمان یا مکان ورته قید نکړي، بندونه او خنډونه ونړوي او دخپل شعر انځور او داستان په خیال او فکر کې محدود نکړي بلکه یو ژوندی تصویر او جسم ورته ورکړي چې ترڅو په ډیره سادگۍ یې خوږ ژبي هنرمندان په خپلو خواږو او اوزونو کې کمپوز، کلیپ او خپلو اوریدونکو اولیدونکو ته ډالی کړي.

نو کله چې شعري ملغرلې د قلم په ژبه د کاغذ په مخ کې پیل شي او هنر مند ورته په خوږ اواز، ښکلي کمپوز او کلیپ کې ژوندی، ژوند ورکړي لکه د افغاني صیب دا لاندې شعر چې د وطن او پرگنو تکره او خوږ ژبي سندرغاړي محترم طاهر شباب په خواږه او زړه وړونکي اواز کې کمپوز او کلیپ شوی اولر او برېښتونخوا او ټولو افغانانو د خوبني محافل رنگینوی او اوریدونکې یې په شوق، او احساس اوري او خوند ترې اخلي.

د یادولو وړ ده چې دا سندره نه تنها زموږ په گران هیواد کې بلکه په نړیواله کچه په ځانگړي توگه په هندي، عربي او انگلیسی ژبو کې هم کمپوز شوې ده چې ډیر اوریدونکي او مینه والي:

ستا په اننگو کې
چې د چا د وینې رنگ دی

زما د پاكي ميني
حقيقت پكي خرگند دى

ما ويل بنكلې دې خواني ده
دې ويل مينه رسوايي ده
ما ويل زه دې ليونى كرم
دې ويل يارمې غنم رنگ دى

ما ويل راشه مازيگرته
دې ويل دربه شم گذرته
ما ويل لاره به دې خارم
ويل منگى مې شين په خنگ دى

هو ! داوه يوه لنډه يادونه چې ما د افغاني صيب د نوي اثر په لوستلو په سپيڅلې هيلې او مسؤو
ليت وليكله او تاسى درنو لوستونكو ته يې په ډير درناوى وړاندې كوم .
زه افغاني صيب ته د لوى خداى له درباره د سلامتۍ او اوږده عمر هيله كوم ، ترڅو نور هم د شعر
او ادب په برخه كې نوي او په زړه پورې مطالب چې ورسره شته وليكي او د ادب مينه والو ته ئې
وړاندې كړي .

همدارنگه د قلم په لاس ليكوالانو ، شاعرانو او صاحب نظرانو څخه په درناوي هيله كوم چې
د دې ليكنې د لاپياوړتيا او غنې كيدو لپار خپلې رغنده وړانديزونه ، نظريات او ليكنې د ادب
مينه والو سره شريكې كړي .

ومن الله توفيق

نجم الدين سعیدی

۲۰۱۰ - ۵ - ۲۰ م کال

برول - جرمني

*** **

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English